

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Türkiye'de Çocuk Haklarının Desteklenmesi için Teknik Yardım

Proje Referans No: NEAR/ANK/2021/EA-RP/0070
Sözleşme No: TR2017/RL/02/A3-01/001

FAALİYET 2.9

Hafif Düzey Engelli Çocuklar İçin İyi Çocuk Bakım

Uygulamaları Hakkında Rapor

Onay Tarihi: 14.03.2024

WEglobal

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	2
TABLolar DİZİNİ	4
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	5
TERMİNOLOJİ VE TANIMLAR.....	6
YÖNETİCİ ÖZETİ	8
MEVCUT DURUM.....	15
Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri (ÇOKİM)	15
Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM) ve Bağlı Çocuk Evleri.....	16
Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM).....	16
Çocuk Evi (ÇE)	16
Çocuk Evleri Sitesi ve İhtisaslaşma.....	17
Çocuk Evleri Sitesi (ÇES).....	17
Kuruluş Bakımının Temel Hizmet Alanları.....	19
Bakım Hizmetleri.....	19
Psikososyal Destek Hizmetleri.....	19
Eğitim ve Mesleki Beceri Kazanımına Yönelik Hizmetler	20
Sağlık Çalışmaları.....	20
Kültürel, Sanatsal ve Sportif Faaliyetler	21
Kuruluş Sistemine Yerleştirme.....	22
Kuruluş Sisteminden Ayrılma ve Aileye Döndürme Süreçleri	23
Kuruluş Bakım Sisteminde Engelli Çocuklar	25
SAHA ARAşTIRMASI ANALİZİ.....	26
İdari Personel Görüşme Analizi.....	26
Meslek Elemanları ile Görüşme Analizi.....	28
Bakım Personeli Görüşme Analizi	31
HAFİF DÜZEYDE ENGELLİ ÇOCUKLAR İÇİN MODEL ÖNERİSİ - İYİ BAKIM MODELİ.....	33
Bakım Hizmetlerine Dair İlkeler.....	33
Bakım Hizmetlerinin Örgütlenmesi	34
Travma Duyarlı Bakım Hizmetleri için Değerlendirme.....	38
Bakım Hizmetlerinin Örgütlenmesi: Hafif Düzey Engelli Çocuklara Yönelik Örnek Plan.....	39

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Hafif Düzey Engelli Çocuklara Yönelik Bakım Hizmetleri.....	42
Hafif Düzey Engelli Çocuklar için Bakım Planının Hazırlanması	49
Hafif Düzey Engelli Çocuklar için Bakım Planının Uygulanması	50
Hafif Düzey Engelli Çocuklar için Bakım Planının Değerlendirilmesi	51
EKLER.....	53
EK 1 – AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU.....	53
EK 2 – GÖRÜŞME SORULARI.....	54
İdareciler için Görüşme Soruları	54
Sosyal Çalışma Görevlileri için Görüşme Soruları	55
Bakım Personeli için Görüşme Soruları.....	57
KAYNAKÇA.....	59

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

TABLOR DİZİNİ

Tablo 1 Saha Ziyaretleri Takvimi.....	26
Tablo 2 DSM-5'e göre Zeka Gelişim Bozukluğunun Özellikleri	40
Tablo 3 Zeka Gelişim Bozukluğu Düzeyleri (ICD 10)	40
Tablo 4 DSM-V'e Göre Hafif Düzey Zeka Gelişim Bozukluğuna Sahip Bireylerin Özellikleri	41
Tablo 5 Amerikan Zihinsel Yetersizlikler ve Gelişimsel Bozuklukları (AIDD) Tarafından Tanımlanan Uyum Becerileri.....	42
Tablo 6 Bakım Planı Hazırlanırken Dikkate Alınması Gereken Unsurlar.....	43
Tablo 7 Çocuğa Özgü Güçlü Yönler Değerlendirme Unsurları.....	48
Tablo 8 Bakım Planının Amacı ve Görev Tanımları.....	51
Tablo 9 Örnek Başarı Göstergesi	51

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 Çocuk Bakım Kuruluşlarının Hizmet Alanları	19
Şekil 2 Bakım Planı Şeması.....	48
Şekil 3 Hafif Düzey Zihinsel Engele Sahip Çocuklara Yönelik Bakım Planlarının Hazırlanmasındaki Değerlendirme Kriterleri	49
Şekil 4 Bakım Hizmeti Çerçevesindeki Hiyerarşik Adımlar	51

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

TERMİNOLOJİ VE TANIMLAR

- Engeli Olan/Engelli Çocuk:** Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan çocuğu ifade eder (Engelliler Hakkında Kanun, Madde 3, 2005). Bu raporda engeli olan çocuk veya engelli çocuk şeklinde kullanılmaktadır.
 - Hafif Düzeyde Engeli Olan Çocuk:** Engellilik ölçütüne göre, hafif engelli olarak tanımlanan çocuğu ifade eder (Engelliler Hakkında Kanun, Madde 3, 2005).
 - Ağır Düzeyde Engeli Olan Çocuk:** Engellilik ölçütüne göre, ağır engelli olarak tanımlanan çocuğu ifade eder (Engelliler Hakkında Kanun, Madde 3, 2005).
- Mental Retardasyon:** Çocukların zihinsel yeteneklerinin ve günlük yaşam becerilerinin yaşlarına göre beklenen seviyenin altında olmasıdır.
 - Hafif Mental Retardasyon:** Normale yakın ve düşük zihinsel yetersizlik olarak tanımlanır.
- Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporu (ÇÖZGER):** Sağlık kurulunca hazırlanan çocuğun özel gereksinimlerini belirten belgeyi ifade eder (Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik, Madde/d, 2019).
- Özel Gereksinimli Çocuk:** Fiziksel, duyuşal, gelişimsel veya öğrenme açısından farklılık gösteren, bu farklılığı nedeniyle farklı gereksinimleri bulunan ve bu gereksinimlerinin karşılanması için özelleştirilmiş ve bireyselleştirilmiş hizmetlere ihtiyaç duyan çocuğu ifade eder. Bu kavram engeli olan çocuğu da içine aldığı için daha kapsayıcı bir kavramdır. Bu nedenle bu raporda sıklıkla özel gereksinimli çocuk ifadesi tercih edilmiştir.

NOT: ÇÖZGER'de özel gereksinimli çocuk %20-39 oranında gereksinimi olan çocuğu ifade eder. Ancak bu raporda özel gereksinimli çocuk ifadesi yalnızca ÇÖZGER'i olan çocuklar için değil ÇÖZGER'i olan veya olmayan özel gereksinimi olan çocuklar için kullanılmıştır.

 - Hafif Düzeyde Özel Gereksinimli Çocuk:** ÇÖZGER'de engel oranı %40-49 arasında olan çocuğu ifade eder.
 - Orta Düzeyde Özel Gereksinimli Çocuk:** ÇÖZGER'de engel oranı %50-59 arasında olan çocuğu ifade eder.
 - İleri Düzeyde Özel Gereksinimli Çocuk:** ÇÖZGER'de engel oranı %60-69 arasında olan çocuğu ifade eder.
- Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM):** Örgün öğretimdeki bir çocukla ilgili özel eğitim (zihinsel yetersizlik, otizm, görme kaybı, işitme kaybı, bedensel yetersizlik vb.) veya rehberlik ve psikolojik danışmanlık konularında yardıma ihtiyaç duyulduğunda başvurulabilecek Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ücretsiz destek veren kurumlardır.
- Kaynaştırma:** Özel gereksinimli çocukların tipik gelişim gösteren akranlarıyla genel eğitim/bakım ortamına yerleştirilmelerine kaynaştırma denir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- 7. Bütünleştirme:** Özel gereksinimli çocukların sosyal ve eğitim hayatına yetenekleri ve arzuları ölçüsünde en iyi şekilde katılmak için akranları ile eşit fırsatlara sahip olmasına bütünleştirme denir. Bütünleştirme kaynaştırmayı da kapsayan bir üst şemsiyedir, bu raporda kaynaştırma üzerinden bir içerik hazırlanmıştır.
- 8. Özel Alt Sınıf:** Özel gereksinimli çocukların kendileri için düzenlenmiş özel sınıflarda tam zamanlı olarak zamanlarının % 60'ından fazlasını geçirdiği ve özel eğitim hizmetlerinden yararlandığı sınıflardır.
- 9. Sosyal Çalışmacı:** Üniversitelerin sosyal hizmet lisans programlarından mezun olan meslek elemanlarını ifade eder.
- 10. Sosyal Çalışma Görevlisi:** Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi, öğretmenlik, aile ve tüketici bilimleri ve sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını ifade eder. (Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Hafif Düzey Engelli Çocuklar İçin İyi Çocuk Bakım Uygulamaları Hakkında Rapor hafif düzeyde engelli çocuklar için uygulanan mevcut çocuk bakım sistemini detaylı bir şekilde incelemekte ve bir model önerisi sunmaktadır. Rapor 4 ana bölümden oluşmaktadır: Mevcut Durum, Saha Araştırması Çıktıları, Saha Araştırması Analizi, Hafif Düzeyde Engelli Çocuklar İçin Model Önerisi - İyi Bakım Modeli.

İlk bölüm olan “**Mevcut Durum**” kısmında korunma ihtiyacı olan çocukların tespiti ve durumlarının incelenmesi görevinin Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerinin sorumluluğunda olduğu belirtilmiştir.

Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri

Koruma ve bakım ihtiyacı ile Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri tarafından gözetim altına alınan çocukların öncelikle **Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri (ÇOKİM)**'e yerleştirilmektedir. Çocuklar hakkında yapılan ilk değerlendirme hizmetleri ile uygun hizmet modeli belirleninceye kadar veya çocukların yasal temsilcilerine teslim edilmelerine kadar geçen sürede barınma ve temel gereksinimlerinin karşılandığı kuruluşlardır. ÇOKİM'ler vasıtasıyla 7-18 yaş aralığında yer alan çocukların, yaş ve cinsiyet durumlarına göre ayrıştırılmış birimlerde haklarında uygun tedbir kararı belirleninceye veya ailesine/yasal vasisine teslim edilinceye kadar geçen sürede güvenli bir şekilde bakılıp gözetilmesi sağlanmaktadır. Engelli çocuklara yönelik ayrı bir ilk kabul birimi bulunmamaktadır.

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM) çocuk evlerinin illerde planlanması, açılış ve işleyişine ilişkin her türlü işlem ile harcamaların yapılması, takibi, denetlenmesi, çocuk evine kabulü yapılacak çocukların belirlenmesi ve uyumuna yönelik çalışmalar ile çocuk evleri arasındaki koordinasyonun sağlanması amacıyla oluşturulan idari merkezlerdir. **Çocuk evleri**, korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı, mesken niteliğindeki yatılı ev tipi sosyal hizmet birimleri olarak tanımlanmaktadır. Çocuk evlerinde 0-18 yaş arasındaki çocuklar ve korunma kararının devamını gerektiren şartları taşıyan gençlere hizmet verilmektedir. Bir çocuk evinde 5 ila 7 çocuk kalmaktadır. Çocuk evi en fazla yedi çocuk için hizmete açılır, çocukların kardeş olması durumunda, hizmeti aksatmayacak şekilde, kapasite sınırı aranmaz.

Çocuk Evleri Sitesi (ÇES), Korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluşu ifade eder. Her bir evin kapasitesi en fazla on çocuğa hizmet verilecek şekilde, çocukların yaş, cinsiyet ve gelişim özellikleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak yapılandırılmış kuruluşlardır.

Çocuk Evleri Sitesinin ihtisaslaşması, korunma ihtiyacı olan çocukların bakım ve barınma ihtiyacının karşılandığı çocuk evleri sitelerinin çocukların psiko-sosyal ihtiyacına veya suça sürüklenme durumuna göre ihtisaslaştırılmasını ifade eder.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

İhtisaslaşma Çocuk bakım kuruluşlarının, çocukların özel surette korunmaları amacıyla yaş ve cinsiyet durumları ile psikososyal ihtiyaçlarına ve ilk kabul işlemlerine yönelik yapılandırılmayı ifade eder.

Türkiye’de engellilik sınıflandırmasının yapılması amacıyla tıbbi değerlendirme raporu olarak ikinci ve üçüncü basamak sağlık kurum ve kuruluşlarından alınan **Çocuklar için Özel Gereksinim Raporu (ÇÖZGER)** kullanılmaktadır. ÇÖZGER, 7 aşamalı bir tasnif ile çocuğun özel gereksinimlerini ve durumunu nitelendirmeye çalışmaktadır. Yasal düzenlemelerde engelli olarak nitelendirilen çocuklar için özel gereksinimin derecelendirilmesi yapılmaktadır. Bu sınıflandırmaya karşılık gelen derece ve tanımlar Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik doğrultusunda belirlenmiştir.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün resmi internet sitesinde yayınlanan *İstatistikler* sayfasında paylaşılan verilere göre Türkiye’de 2022 yılında toplam **23.112 çocuk** koruma ve bakım altında bulunmaktadır. 14.141 çocuk **113 Çocuk Evleri Sitesi; 1187 Çocuk Evleri ve 65 İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitesi**’nde koruma ve bakım altında bulunmaktadır. 9.011 çocuk koruyucu aile yanında bulunmaktadır.

İkinci bölüm olan "**Saha Araştırması Analizi**" kısmı sahada gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmelerin çıktılarının detaylı bir analizini içermektedir. Saha araştırması kapsamında Ankara Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi, Saray Çocuk Evleri Sitesi, Ankara Çocuk Evleri Sitesi ve Sincan Çocuk Evleri Sitesi’nde çalışan **5 idari personel, 8 meslek elemanı ve 4 bakım personeli** ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada analiz, görüşme yapılan üç farklı gruba göre ayrı ayrı ele alınmıştır. Analiz kısmında her bir katılımcı grubu için ayrı analizlere erişilebilmektedir. Analiz sonucunda katılımcı grupların farklı eğitim düzeyi, görevlendirme ve iş yüküne karşın benzer geri bildirimler verdiği görülmüştür. Bu geri bildirimler şu şekilde özetlenebilir:

Özel Gereksinimli Çocuk

Tanı sürecinin aceleci olduğu, çocukların aileden ayrıldığında gösterdikleri davranışların travma sonucu olabileceği ancak hemen çocuklara ÇÖZGER alınarak çocukların "hafif/orta düzeyde özel gereksinimli çocuk" kategorisinde değerlendirildiği eleştirilmiştir.

Çocukların Kuruluş Bakımına Alınma Süreci Değerlendirmesi

Çocukların koruma ve bakım altına alınmadan önce Sosyal Hizmet Merkezleri tarafından yapılan ilk değerlendirmesinde engellilik durumunun daha etkili bir şekilde değerlendirilmesi ve raporlanması gerektiği belirtilmiştir. Sosyal Hizmet Merkezleri’nde çalışan uzmanlara, kuruluşların çalışma sistemleri hakkında daha fazla bilgi verilmesi önerilmiş, kuruluş bakımında olmaması gereken çocukların kuruluş bakımına alınmasının sistemde gereksiz yoğunluk ve sirkülasyon oluştuğu belirtilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

İlk Müdahale Birimleri

Sosyal hizmet merkezlerinin çocukları koruma altına alırken dikkatli ve hassas bir değerlendirme yapmaları önerilmiş, 3-12 yaş arası çocuklar için İlk Müdahale Birimleri'nin kurulması gerektiği ısrarla vurgulanmıştır. Mevcutta ÇES'lerin İlk Kabul Birimi gibi çalıştığı ama bunun mantıklı bir uygulama olmadığı belirtilmiştir.

Kuruluşlardaki Çocuk Sayısı

Kuruluşlardaki çocuk sayısının çokluğunun bakımı zorlaştırdığı vurgulanmıştır. ÇES'lerde bazı evlerde kapasitenin çok üzerinde çocuk olduğu belirtilmiş, evlerde sürekli bir sirkülasyon olduğu bunun çocukların uyumu ve personelin iş yükü açısından çok zorlayıcı olduğu belirtilmiştir. Kaynaştırma amacıyla hafif veya orta düzeyde özel gereksinimli çocukların evlere yerleştirildiği ancak kaynaştırmanın bir - iki çocuk olursa mümkün olacağı bazı evlerde çocukların yarısının hafif düzeyde özel gereksinimli çocuk olduğu belirtilmiştir.

Çocuk Evleri ve Çocuk Evleri Sitesi arasında nakil süreçlerinin hızlandırılması ve iletişim kanallarının güçlendirilmesi önerilmiştir.

Kuruluşların İhtisaslaşması

Özel gereksinimli çocuklarla çalışacak personelin özelleştirilmiş bir eğitim/sertifika alması gerektiği, özel gereksinimli çocuklar için ara bakım kuruluşları olabileceği mevcut personelin yanında özel eğitim öğretmenlerinin de bulunması gerektiği belirtilmiştir.

Personelin Nitelik ve Niceliğinin Artırılması

Personelin eğitilmesi, nitelikli personel eksikliği ve süpervizyonun önemi vurgulanmıştır. Bakım personeli, sosyal çalışma görevlisi, grup sorumlusu sayısının yeterli olmadığı vurgulanmıştır.

Sistemdeki Genel Sorunlar

Çocuk koruma mevzuatının geliştirilmesi, denetim eksikliği, personel tükenmişliği gibi genel sistem sorunlarına dikkat çekilmiştir. Çözüm önerileri arasında personel eğitimi, iş koşullarının iyileştirilmesi, sistematik bir sosyal hizmet uygulaması ve çocuk bakımında standartlaşma bulunmaktadır. Katılımcılar personelin motivasyonunun artırılması için bakanlık merkez teşkilatının adımlar atması ihtiyacını vurgulamıştır.

Koruyucu Ailelik ve Toplum Bilinçlendirmesi

Koruyucu ailelik sisteminin gözden geçirilerek özel gereksinimli çocuklara uygun olacak şekilde geliştirilmesi ve çocukların bireysel durumlarına uygun eşleştirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Toplumun koruma altındaki özel gereksinimli çocuklara yönelik bilinçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Çocukların Eğitimi

Çocukların eğitim süreçleri ve gelişimlerinin takibi için standart bir değerlendirme aracı eksikliği belirtilmiş, ÇÖZGER'in yalnızca sayısal veri sunduğu, çocukla ilgili anlamlı bir bilgi sunmadığı ve alternatif değerlendirme aracına ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Özel gereksinimli çocukların eğitim sürecine daha çok zaman ayrılması ve ilgi gösterilmesi gerektiği ancak bakım personelinin ve grup sorumlusunun iş yükünden bunu yeterince yapamadığı belirtilmiştir.

Kaynaştırma

Kaynaştırma, görüşmeler sırasında en çok eleştirilen uygulama olmuştur. Kaynaştırmada engeli olan çocukların diğer çocukların düzenini bozması riski ve engeli olmayan ama davranış problemleri olan çocukların hafif düzey ve orta düzey engelli çocukları olumsuz etkilemesi riski üzerinde durulmuştur. Kaynaştırma sürecinin zorlukları, özellikle akran zorbalığı ve çocukların farklı düzeydeki engelleriyle baş etmeye yönelik çok ciddi bir çaba harcandığı belirtilmiştir. Yaygın olarak çocuklar arasında şiddet, zorbalık ve dışlanma yaşandığı belirtilmiştir. Engeli olmayan çocukların engeli olan çocuklarla görünmek istemediği, dışladığı belirtilmiştir.

Kaynaştırma çalışmalarının etkili bir şekilde yürütülmesi için çocuk sayısının sınırlı tutulması gerektiği vurgulanmış, bir evde bir çocuk hafif veya orta düzeyde engelli olduğunda sorun olmadığı ancak bazı evlerde evin yarısından fazlasının hafif düzeyde veya orta düzeyde engelli olduğu belirtilmiştir.

Aile ile Çalışma

Aile ile çalışmanın eksikliği, aile danışmanlığı ve bilinçlendirici programların gerekliliği vurgulanmıştır. Çocukların aileleriyle çalışmadığı -bunun için zaman olmadığı ve çok sayıda çocuk olduğu- çocukların aileleriyle daha yakın çalışmanın gerektiği belirtilmiştir. Ailenin bakım kapasitesi değerlendirilerek çocuğun aile yanına döndürülme sürecinin etkili bir şekilde planlanması gerektiği belirtilmiştir. Çocukların ailelere geri dönüş sürecinde zorluklar yaşadığı ve danışmanlık tedbirinin etkili uygulanmadığı belirtilmiştir.

Kuruluşların Yeterliliği

Kuruluşların özel gereksinimli çocuklar için daha fazla uzmanlaşmış hizmetlere ihtiyaç duyduğu belirtilmiş; bunun için de çocukların bakım sürecinin daha bireyselleştirilmiş ve çocukların özel becerilerine odaklanmış olması gerektiği vurgulanmıştır. Evlerde özelleştirilmiş bir alanın sağlanması zor olduğu belirtilmiş, özellikle çok sayıda çocuğun aynı odaları paylaşmasının zorlayıcı olduğu vurgulanmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Fiziksel Koşullar

Fiziksel koşullarda evlerin genelde uygun olduğu ama özellikle çocukların oyun ve eğlence alanlarının yetersiz olduğu belirtilmiştir. Özel gereksinimli çocuklara uygun alanlar oluşturulması ihtiyacı belirtilmiştir.

Son olarak, "**Hafif Düzeyde Engelli Çocuklar İçin Model Önerisi - İyi Bakım Modeli**" başlığı altında, raporun temel çıktılarına dayanarak bir model önerisi sunulmuştur. Bu öneri, çocuk bakımında daha etkili ve kapsamlı bir yaklaşım sağlamayı amaçlamaktadır. Buna göre hafif düzeyde engelli çocuklara yönelik hizmetlerin nasıl sunulacağına dair model önerisi Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, Dünya Sağlık Örgütü'nün Çocuklar ve Gençler için Uluslararası Fonksiyonellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırılması'nın ve UNESCO'nun Salamanca Bildirgesi gibi uluslararası referans kaynaklarına dayanarak, çocukların üstün yararının gözetilmesi, sağlık, eğitim ve güvenlik hizmetlerinin sunulması, bireysel ihtiyaçlara yanıt verme, aile ve toplum katılımı, çocuk katılımı, aile bağlarının sürdürülmesi, bütüncül hizmetler ve ayırıştırılmama ilkeleri ışığında hazırlanmıştır.

Bakım hizmeti veren kurumlar, belirtilen ilkeler doğrultusunda şeffaf, hesap verilebilir, kanıta dayalı, her çocuk için özelleştirilmiş, çok boyutlu ve çocuk/ailenin katılımını içeren bir tasarım benimsemelidir. Bu bağlamda, bakım hizmetleri üç aşamada sunulmaktadır.

1. Çocuğun kabulü ve değerlendirilmesi

Çocukların travmatik deneyimlerinin anlaşılması ve müdahale planlarının geliştirilmesi için travmaya duyarlı bir bakım yaklaşımının benimsenmesi gerekmektedir. Değerlendirmelerin, görüşmelerin yanı sıra kanıta dayalı uygulama gereklilikleri doğrultusunda ölçme araçlarının da kullanılması gerekmektedir. Çocuğun ihtiyaçları, gelişimsel özellikleri, engeli, aile bağları, sosyal destekleri ve sosyal çevresi ile ilgili değerlendirmelerin nörolojik, fiziksel ve duyuşsal engellilik çerçevesinde yapılması gerekmektedir. Çocuğun durumunun belirli periyotlarda değerlendirilmesi ve değerlendirmeye göre çocuk bakım hizmetlerinin şeffaf, hesap verilebilir, kanıta dayalı, çocuğa özgü ve çok boyutlu bir şekilde tasarlanması gerekmektedir.

2. Bakım Planının Hazırlanması

Bakım planı çocukların karmaşık ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayarak bütüncül bakım hizmetleri sunmalıdır. Bakım planı, çocuğa özgü, başarılı ve gerçekçi olmalı, uzun vadeli nitelik taşımalıdır. Değerlendirme sürekli olarak güncellenmeli ve bakım planının revizyonları ile beslenmelidir. Bakım planı, çocuğun ihtiyaçlarını, sağlanacak hizmetleri, yerleştirmenin detaylarını, destekleri, iletişim düzenlemelerini, amaçları, acil durum planlarını ve çocuğun görüşlerini içermelidir. Ayrıca, planlanın oluşturulmasında çocuğun ailesinin ve ilgili profesyonellerin görüşleri de dikkate alınmalıdır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3. Bakım Planının Uygulanması

Bakım planının uygulanması sürecinde, sosyal çalışmacı, psikolog, grup sorumlusu, sosyal çalışma görevlisi ve bakım personeli çeşitli görevler üstlenir. Bakım planı, esnek olmalı; ancak spesifik performans göstergelerini içermeli ve bu göstergeler, bakımdan sorumlu profesyoneller ve çocuk tarafından değerlendirilmelidir.

Bir sonraki sayfada hafif düzey özel gereksinimli çocuklara yönelik bakım hizmetlerinin değerlendirilmesi, planlanması ve uygulanmasına yönelik raporda sunulan modelin şablonu yer almaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Hafif Düzeyde Engelli Çocuklar İçin Model Önerisi - İyi Bakım Modeli

1. Çocuğun kabulü ve değerlendirilmesi

Değerlendirme unsurları:

1. İletişim
2. Kendi Kendine bakım
3. Ev yaşamı
4. Sosyal beceriler
5. Toplulukla temas
6. Kendi kendine yönetim
7. Sağlık ve güvenlik
8. Akademik Beceriler
9. İş Becerileri

Bakım puanı

Mevcut durumda ihtiyaç	İhtiyacın düzeyi ihtiyaç duymuyor: 0 az düzeyde: 1 orta düzeyde: 2 ileri düzeyde: 3	İhtiyacın/sorunun giderilmesi için önerilen faaliyet	1 haftada faaliyetin kaç gün tekrar edileceği (en fazla 7 gün)	İhtiyacın düzeyi x 1 haftada faaliyetin kaç gün tekrar edileceği = Bakım puanı

2. Bakım Planının Hazırlanması

*Çocuğun tablodaki satırda belirtilen konuda desteğe ihtiyacı var mı?

EVET

HAYIR

1. Satırın sonuna giderek bakım puanını 0 olarak yazın.

1. İhtiyaç düzeyini belirleyin.

1- az düzeyde ihtiyaç duyuyor

2- orta düzeyde ihtiyaç duyuyor

3- ileri düzeyde ihtiyaç duyuyor

2. İhtiyacın giderilmesi için önerilen faaliyeti belirleyin.

sosyal servis personeli

grup/ev sorumlusu

idari personel

3. Faaliyetin haftada kaç gün tekrarlanması gerektiğini belirleyin.

1 gün

2 gün

3 gün

4 gün

5 gün

6 gün

7 gün

4. Seçtiğiniz ihtiyaç düzeyine göre önerilen tekrar gün sayılarından birini seçin.

5. Bakım puanını hesaplayın

İhtiyaç düzeyi (1;2;3) x gün sayısı = bakım puanı

6. Önerilen faaliyeti hangi personelin uygulayacağını belirleyin.

sosyal servis personeli

grup/ev sorumlusu

bakım personeli

diğer

7. Önerilen faaliyetin uygulanma sürecini kimin takip edeceğini belirleyin.

sosyal servis personeli

grup/ev sorumlusu

idari personel

8. Bakım planını kimin denetleyeceğini belirleyin.

idari personel

Bakım planında, çocuğun her bir ihtiyacına karşılık bu sıralama takip edilerek bakım puanları hesaplanır. Değerlendirme aracının en sonunda satırlardaki puanlar toplanarak **TOPLAM BAKIM PUANI** elde edilir.

3. Bakım Planının Uygulanması

Bakım planının amacı	Bakım planı yöneticisinin (sosyal çalışmacı) görevi	Bakım planı uygulayıcısının (grup sorumlusu, bakım personeli, diğer) görevi	Kuruluş Müdürünün görevi	İl Müdürlüğünün görevi
Okuduğunu anlama becerilerinin artırılması	Çocuğa özgü hazırlanan günlük planlarda okuma ve anlama becerileri ile ilgili faaliyetlerin belirlenmesi ve çalışmaların periyodik olarak raporlanması	Faaliyetlerin uygulanması	Bakım planının nasıl uygulandığının denetlenmesi	Kuruluştaki faaliyetlerin izlenmesi ve denetlenmesi

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

MEVCUT DURUM

Çocukların korunma ve bakım tedbir kararlarında başvuru, tespit, değerlendirme benzeri işlemler 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında yapılır. Yönetmelik, ÇKK kapsamında, haklarında korunma veya bakım tedbir kararı bulunan 0-18 yaş arası çocuklar ile korunma veya bakım tedbir kararı devam eden 18 yaş üzeri gençlerin korunmasına yönelik kuruluşların çalışma usul ve esaslarını düzenler.

ASH İl Müdürlükleri korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında basın ve yayın organları ile benzeri iletişim araçlarında çıkan haberleri ve her türlü duyumu ihbar kabul edip ayrıca bir talimat beklemeden derhal harekete geçerek bunları araştırmakla yükümlüdür. İlgili mevzuat gereği çocuk hakkında araştırma ve sosyal inceleme yapılmasında çocuğun, yasal temsilcisinin veya akrabalarının bulunduğu yerdeki ASH İl Müdürlükleri, sosyal hizmet merkezleri, çocuk koruma ilk müdahale ve değerlendirme birimi veya çocuk bakım kuruluşları yetkilidir. Yapılan incelemeler sonucunda çocuk hakkında uygulanacak hizmetin belirlenmesi ve değiştirilmesine yönelik değerlendirmeler, ASH İl Müdürlükleri bünyesinde oluşturulan il değerlendirme kuruluna sunularak kurul tarafından karara bağlanmaktadır.

Korunma ihtiyacı olan çocuklar öncelikle aile yanında hizmet modellerinden yararlandırılmaktadır. Ancak bunun mümkün olmaması durumlarında çocuklar, çocuk bakım kuruluşlarında koruma ve bakım altında alınmaktadır.

Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri (ÇOKİM)

Bu birimler İl Müdürlükleri, çocuk evleri koordinasyon merkezleri, çocuk evleri sitesi veya ihtisaslaştırılmış çocuk evleri sitesine bağlı olarak hizmet veren birimlerdir. Hali hazırda ÇOKİM'ler, korunma ihtiyacı olan ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından gözetim altına alınan çocuklar hakkında yapılan ilk değerlendirme hizmetleri ile uygun hizmet modeli belirleninceye kadar veya çocukların yasal temsilcilerine teslim edilmelerine kadar geçen sürede barınma ve temel gereksinimlerinin karđılanmasına yönelik işlemler olarak tanımlansa da bundan çok daha ötesidir. ÇOKİM'ler çocuk koruma sistemi için hayati bir öneme sahiptir. Bu birimler hizmet modelinin belirlenmesi sürecinde oldukça farklı profildeki çocukların aynı yerde kalmalarından doğabilecek olumsuz etkileşimlerin önlenmesi için yeni değerlendirme mekanizmaları ve farklı kurumsal yapıların oluşturulması doğrultusunda çocuklar hakkında uygun hizmet modeli belirlenene kadar hizmet vermek üzere oluşturulmuştur.

ÇOKİM'ler vasıtasıyla 7-18 yaş aralığında yer alan çocukların, haklarında uygun tedbir kararı belirleninceye veya ailesine/yasal vasisine teslim edilinceye kadar geçen sürede güvenli bir şekilde bakılıp gözetilmesi sağlanmaktadır (ASHB, 2022). Bu sayede çocukların doğrudan kurum bakımına alınmasının önünde bir basamak ve değerlendirme aracı olarak ÇOKİM'ler çocuk hakkında daha doğru ve işlevsel karar mekanizmalarının oluşturulması açısından önemli bir hizmet sağlamaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Çocuk koruma, ilk müdahale ve değerlendirme birimlerinin işleyişine ilişkin işlemler, çocuk bakım kuruluşlarının usul ve esaslarına göre ilerlemektedir. Bu doğrultuda; çocuk koruma ilk müdahale ve değerlendirme birimince kabulü yapılan ve özel gereksinimi olabileceği değerlendirilen çocuklar hakkında ilgili sağlık kuruluşu ile irtibata geçilerek ÇÖZGER hazırlanabilmesi için gerekli işlemler başlatılmalıdır (Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2022).

İlk müdahale ve değerlendirme aşamasından sonrası çocuk hakkında uygun hizmet modelinin belirlenmesi gerekmektedir. Kuruluş bakımı hizmetlerinden yararlanması uygun görülen çocuklar, çocuk evleri, çocuk evleri sitesi veya ihtisaslaştırılmış çocuk evleri sitelerinde koruma ve bakım altına alınabilmektedir. Çocukların Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimine geliş ve uygun hizmet modellerine yönlendirilmesine yönelik akış şeması aşağıda belirtilmektedir.

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM) ve Bağlı Çocuk Evleri

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM)

Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 3'üncü maddesi, (i) bendi uyarınca, çocuk evlerinin illerde planlanması, açılış ve işleyişine ilişkin her türlü işlem ile harcamaların yapılması, takibi, denetlenmesi, çocuk evine kabulü yapılacak çocukların belirlenmesi ve uyumuna yönelik çalışmalar ile çocuk evleri arasındaki koordinasyonun sağlanması amacıyla oluşturulan merkezlerdir.

Buradan da anlaşılacağı üzere, bu merkezler idari bir birim olarak yapılandırılmıştır ve bu merkezde kalan çocuklar bulunmamaktadır. İdari bir merkez olarak kendisine bağlı çocuk evlerinin koordinasyonunu sağlamaktadır.

Çocuk Evi (ÇE)

Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 3 üncü maddesi (h) bendi uyarınca, çocuk evleri, korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı, mesken niteliğindeki yatılı ev tipi sosyal hizmet birimleri olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk evi hizmet modeli, koruma altında bulunan çocukların daha küçük birimlerde bakımının sağlanması amacıyla her ilin sosyal, kültürel ve fiziksel yapısı göz önünde bulundurularak, çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde, okullara ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde sunulmaktadır (Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2022). Bu amaçla oluşturulan çocuk evlerinde, çocukların toplumsal hayattan ayrı kalmadan arkadaşlık, komşuluk ve mahalle gibi kavramlar

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ile toplumla iç içe yaşamın gereklerini öğrenmeleri ve toplumsal hayata etkin katılmalarının sağlanması desteklenmektedir.

Çocuk evlerinde 0-18 yaş arasındaki çocuklar ve korunma kararının devamını gerektiren şartları taşıyan gençlere hizmet verilmektedir. Bir çocuk evinde 5 ila 7 çocuk kalmaktadır. Çocuk evi en fazla yedi çocuk için hizmete açılır, açılıştta eksik kalan kapasite takip eden süreçte tamamlanır. Çocukların kardeş olması durumunda, hizmeti aksatmayacak şekilde, kapasite sınırı aranmamaktadır. Çocukların evlere yerleştirilmesinde, aynı evde/yaşam biriminde kalacak yedi yaş ve üzeri çocuklarda yaş farkının en fazla üç olması ve hemcins olması şartı aranır. Aynı evde/yaşam biriminde kalan çocukların tamamının kardeş olması halinde ise yaş ve cinsiyet farkı şartı aranmamaktadır. Farklı kardeş grubundan çocuklar olması hâlinde de sadece aynı cinsiyet grubunda olan çocuklar bir arada kalabilmektedir (Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2022).

Çocuk Evleri Sitesi ve İhtisaslaşma

Çocuk Evleri Sitesi (ÇES)

Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 3 üncü maddesi (I) bendi, çocuk evleri sitesini, korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluş olarak tanımlamaktadır. Çocuk evleri sitesi, her bir evin kapasitesi en fazla on çocuğa hizmet verilecek şekilde, çocukların yaş, cinsiyet ve gelişim özellikleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak yapılandırılmıştır. Çocuk evleri siteleri, çocukların bu evlerde en fazla üçer kişilik odalarda kalabileceği, aile ortamıyla benzerlik taşıyan özellikleri barındıracak şekilde planlanmıştır. Çocukların birimlere yerleştirilmesinde, aynı evde/yaşam biriminde kalacak yedi yaş ve üzeri çocuklarda yaş farkının en fazla üç olması ve hemcins olması şartı aranmaktadır. Aynı evde/yaşam biriminde kalan çocukların tamamının kardeş olması halinde ise yaş ve cinsiyet farkı şartı aranmamaktadır (Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2022).

Çocuk evleri siteleri, çocuk evlerinden farklı olarak kampüs içerisinde villa tipi evlerden ve katlı binalardan oluşan yaşam üniteleri, çocukların iş ve uğraşlarını yapabilecekleri alanlar, açık ve kapalı spor alanları, hobi bahçeleri, evcil hayvan barınakları, eğitim atölyeleri ve görüşme odaları gibi bölümlerden oluşan, çocukların takip ve kontrolünü sağlayan idari binalardan oluşmaktadır.

Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile çocuk bakım kuruluşlarının, çocukların özel surette korunmaları amacıyla yaş ve cinsiyet durumları ile psikososyal ihtiyaçlarına ve ilk kabul işlemlerine yönelik yapılandırılması olarak tanımlanan ihtisaslaşma sürecine vurgu yapılmaktadır. Bu kapsamda çocuk evleri siteleri, çocukların psikososyal ihtiyaçlarına göre ihtisaslaştırılmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu uyarınca, haklarında bakım veya barınma tedbir kararı alınan ve ihmal veya istismara uğrayan, suça sürüklenen, madde kullanımına yönelik tıbbi tedavisi sona eren, sokakta risk altında olan çocuklar ve refakatsiz yabancı uyruklu çocuklar kurum bakımı altına alınmaktadır.

Çocukların rehabilitasyonu sağlanıncaya kadar, koruma altındaki diğer çocuklarla aynı ortamı paylaşmaları durumunda çocukların örselenme, akran zorbalığına maruz kalma/bırakma, çevresinden olumsuz davranışları öğrenme gibi riskleri de beraberinde getirebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

2006 yılında suça sürüklenen çocuklara yönelik rehabilitasyon amaçlı olarak Koruma Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi (KBRM) ve suç mağduru çocuklara yönelik ise Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi (BSRM) oluşturulmuştur. 2015 yılında, bu merkezlerin ihtisas alanları geliştirilerek suça sürüklenen, suç mağduru, sokakta risk altında bulunan ve refakatsiz çocukların ihtiyaç duydukları sağlık ve adli hizmetleri almalarından sonraki sosyal uyum süreçlerinin yürütülmesi ve rehabilitasyonlarının sağlanmasına yönelik Çocuk Destek Merkezleri oluşturulmuştur. Çocuk destek merkezleri; suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen 13–18 yaş grubundaki çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı; aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü; çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşları (Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği, 2015, Mülga) olarak belirlenmiştir.

Çocuk Destek Merkezlerinde kalan çocuklara yönelik bu ayrıntılı tanımlama neticesinde çocukların suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması durumlarının hizmet aldığı kuruluş tipine göre biliniyor olması nedeniyle gizliliğin korunması, çocukların etiketlenmemesi ve örselenmemesi hususu dikkate alınarak 06.09.2022 tarihli ve 31945 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile 29.03.2015 tarihli ve 29310 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yeni yönetmelik doğrultusunda çocuk bakım kuruluşları “Korunma ihtiyacı olan çocukların bakım ve barınma ihtiyacının karşılandığı ev tipi sosyal hizmet birimlerinden olan çocuk evlerinin bağlı olduğu çocuk evleri koordinasyon merkezleri ile aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan ve çocukların psikososyal ihtiyacına veya suça sürüklenme durumuna göre “ihtisaslaştırılan çocuk evleri siteleri” olarak tanımlanmıştır. Çocuk destek merkezleri yerine, çocuk evleri sitelerinin çocukların psikososyal ihtiyaçlarına göre ihtisaslaştırılması planlanmıştır. Buna göre, ihtisaslaşmaya yönelik yapılandırma, yine çocukların psiko-sosyal ihtiyaçlarına göre devam etmektedir.

Ancak bu süreç çocuklara yönelik etiketleme ve örselenmeyi engelleyerek gizliliği korumak amacı ile çocuk evleri sitesi modeli içerisine; İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitesi şeklinde dâhil edilmiştir.

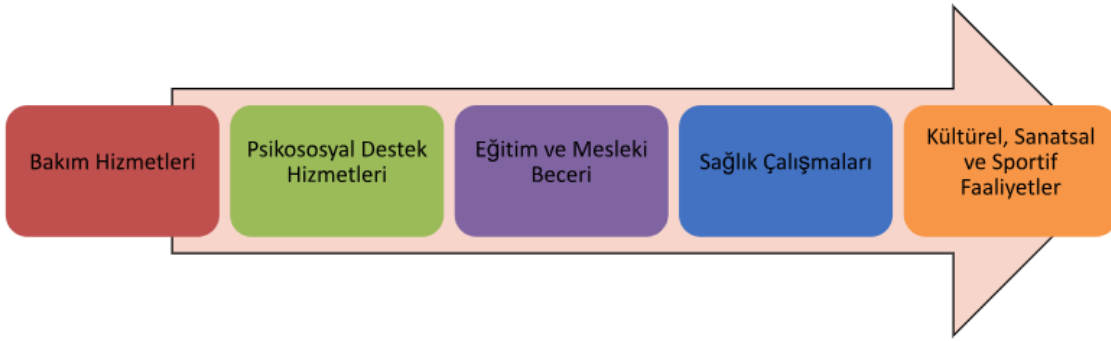
Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kuruluş Bakımının Temel Hizmet Alanları

Bu bölümde çocuk bakım kuruluşlarının hizmetleri; bakım hizmetleri, psikososyal destek hizmetleri, eğitim ve mesleki beceri kazandırmaya yönelik hizmetler, sağlık çalışmaları ve kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler olmak üzere beş ana başlıkta ele alınarak açıklanacaktır.

Şekil 1 Çocuk Bakım Kuruluşlarının Hizmet Alanları

Bakım Hizmetleri

Çocuk bakım kuruluşlarında, haklarında korunma veya bakım tedbir kararı bulunan 0-18 yaş arası çocuklar ile korunma veya bakım tedbir kararı devam eden 18 yaş üzeri gençlerin beslenme, sağlık, güvenlik, barınma gibi temel gereksinimlerinin karşılanması, çocukların öz bakımlarını yapılması veya bu konuda çocuklara yardımcı olunmasına yönelik işlemler yedi gün ve 24 saat esasıyla kesintisiz olarak yürütölmektedir.

Psikososyal Destek Hizmetleri

Çocuk bakım kuruluşlarında yürütölen psikososyal destek hizmetleri, Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 28. maddesi uyarınca açıkça belirtilmektedir. Buna göre psikososyal destek hizmetleri aşğıdaki maddeleri içermelidir:

- Psikososyal destek hizmetleri çocuğun, aile bütönlüğü içindeki sosyal uyumunun sağlanmasına, korunmasına ve desteklenmesine yönelik bir anlayışla planlanmalı ve uygulanmalıdır.
- Psikososyal destek süreci her çocuk için ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Psikososyal destek programları, çocukların bireysel farklılıkları ve gereksinimleri dikkate alınarak oluşturulmalıdır.
- Aile ve çocuğun ayrı illerde ikamet etmeleri durumunda psikososyal destek programının uygulanmasında iller arasında koordinasyon sağlanmalıdır. Bu programların uygulanması ve sonuçları düzenli olarak izlenmeli ve değerlendirilmelidir.
- Çocukların meslek edinmeleri, bilgi ve beceri kazanmaları ile okul başarılarının artması amacıyla ders ve kurs programları planlanmalıdır. Çocukların istek ve yetenekleri dikkate alınarak bu kurslarda aktif görev ve sorumluluk almaları sağlanmalıdır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Çocukların görüşleri dikkate alınarak müzik, spor, tiyatro, resim ve diğer etkinliklerden, kamu kurum ve kuruluşları veya özel kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenecek kurslardan yararlanmaları sağlanmalıdır. Çocukların katılacakları kurslar, kuruluş koordinasyon komisyonu tarafından ilgileri ve yetenekleri dikkate alınarak belirlenmelidir. Her çocuğun en az bir faaliyete aktif katılımı ve sorumluluk alması sağlanmalıdır.
- Salgın hastalık, kriz, afet durumlarında çocukların ihtiyaçlarına uygun her türlü tedbir alınmalıdır.

Çocuk bakım kuruluşlarında yürütülecek psikososyal destek hizmetleri çocukların psikososyal ihtiyaçlarına göre farklı modüller geliştirilerek standardize edilmiştir. Bu kapsamda, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Çocuk Evleri ve Çocuk Evleri Sitelerinde (ÇES) Çocuk Destek, Gelişim ve Eğitim Programı (ÇODEP); İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitelerinde ise ANKA Psikososyal Destek Programı uygulanmaktadır.

Eğitim ve Mesleki Beceri Kazanımına Yönelik Hizmetler

Kurumlar çocuk bakım kuruluşlarında, çocukların eğitimine ve mesleki beceri kazanımına yönelik hizmetler önemli bir yere sahiptir. Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, madde 31, 1. fıkrasında "Çocukların öncelikle akademik becerileri desteklenir, iş ve meslek edinmelerine yönelik uygun eğitim programlarına katılımı sağlanır." ibaresine yer verilmektedir. Aynı maddenin 2. fıkrasında ise "Örgün eğitime devam edemeyen ya da zorunlu eğitimini tamamlamamış olan çocuklar, zorunlu eğitimi tamamlamaları için desteklenir. Bunun yanı sıra, çocuklar ilgi ve yetenekleri doğrultusunda uygun meslek alanlarında öğrenim görmeleri ve meslek edinmeleri için Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı mesleki eğitim merkezlerine yönlendirilir ve takibi yapılır." hükmü amirdir.

Bu kapsamda, çocuk bakım kuruluşlarında koruma ve bakım altında olan çocukların görüşleri, ilgi ve yetenekleri de dikkate alınarak örgün ve yaygın eğitime dâhil edilmesi için gerekli çalışmalar yapılmaktadır. Çocukların ortaöğretim, lise gibi örgün eğitim programlarına kaydı yapılmakta, eğitime uyum süreci, akran ilişkileri, eğitim başarısı, sınav bilgileri, ilgi ve yeteneklerine ilişkin süreçler takip edilmektedir. Örgün öğrenime devam etmeyen çocukların, İŞ-KUR Genel Müdürlüğü ve Millî Eğitim Bakanlığı iş birliğinde yürütölen çalışmalar kapsamında mesleki eğitim süreçlerine dâhil olması sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra, çocukların bakım sonrasındaki yaşamlarında, gereksinim duyacakları konularda farkındalıklarının artırılması için 15 yaşından itibaren finansal okuryazarlık, bütçe planlama, ev ekonomisi ve tasarruf, iş hayatı ve hukuk gibi konularda eğitimler almalarına yönelik programlar hazırlanmaktadır.

Sağlık Çalışmaları

Kuruluşlarda koruma ve bakım altında olan yabancı uyruklu çocuklar da aynı şekilde sağlık hizmetlerinden yararlanabilmektedir. 9827 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 60. maddesinin 2. fıkrasında; "Uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi ve vatansız olarak

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

tanınan kişiler" ve aynı Kanununun 7. fıkrasında; "2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümlerine göre korunma, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretsiz faydalanan kişiler" genel sağlık sigortası kapsamında olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliği'nde (SUT) "2828 sayılı Kanunu hükümlerine göre korunma, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretsiz faydalanan kişilerden SUT'un 1.8.1, 1.8.2 ve 1.8.3 maddelerinde tanımlanan katılım payları alınmaz." ifadelerinin açıkça yer aldığı görülmektedir. Amir hükümler doğrultusunda koruma ve bakım altında olan tüm çocuklar ücretsiz olarak sağlık hizmetlerinden faydalanabilmektedir.

Çocuk bakım kuruluşlarında koruma ve bakım altında olan tüm çocuklara yönelik genel sağlık kontrolleri, tedavi ve tetkik süreci takibi, ilaç kullanım takibine ilişkin süreçler yürütülmektedir. Tüm bu süreçlerde, Sağlık Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığına bağlı olan çeşitli kurumlarla (AMATEM, ÇEMATEM vb.) ile iş birliği ve koordinasyon içinde çalışmalar yürütülmektedir. Bunun yanı sıra Sağlık Bakanlığı ile iş birliği halinde çocuklara yönelik sağlıklı yaşam, hijyen vb. eğitimler düzenlenmektedir.

Ayrıca, korunma ve bakım hizmeti verilen çocukların genel sağlık, hastalık, ilaç, bağımlılık (mevcut ise), aşı, operasyon, medikal malzeme kullanımı, ağız sağlığı vb. bilgilerinin kuruluş bünyesinde çalışan sağlık personeli tarafından kaydının girilebilmesi ve çocuğun sağlık takibinin yapılabilmesi amacıyla Aile Bilgi Sistemi (ABS) kapsamında Çocuk Sağlık Modülü geliştirilmiştir. Modül kapsamında çocuklara yönelik sağlık verileri girişleri yapılmaktadır.

Kültürel, Sanatsal ve Sportif Faaliyetler

Koruma ve bakım altına alınan çocukların kuruluşa kabulünden itibaren hayata hazırlanması konusunda gerekli tedbirler alınmaktadır. Bu tedbirler, Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 30'uncu maddesi uyarınca açıkça belirtilmektedir.

Kuruluşa kabulü yapılan her çocuk hakkında bireyselleştirilmiş olarak gün boyunca yapacakları faaliyetleri, faaliyetlerin başlangıç ve bitiş sürelerini ve uygulamada dikkat edilecek hususları içeren günlük yaşam programı hazırlanmaktadır. Günlük yaşam programının planlamasına yönelik dikkat edilmesi gereken hususlar Yönetmelik'in aynı maddesi uyarınca açıkça belirtilmektedir. Buna göre:

- "Günlük yaşam programında; ilin coğrafi konumundan kaynaklanan koşullar, mevsimler, hafta sonu ve resmi tatiller dikkate alınarak okul, kurs, etüt, iş, sosyal ve kültürel faaliyet saatleri, kuruluştan çıkış ve kuruluşa dönüş saatleri belirlenerek ilgili personele bildirilmelidir.
- Programda, okula giden çocuklar için kuruluştaki buldukları zaman dikkate alınarak her gün en az üçer saat etüt/kitap okuma etkinliği yapılması planlanmalıdır.
- Günlük yaşam programında, kuruluş müdürlüğüne her bir faaliyetin hangi personel tarafından ne zaman yerine getirileceği açıkça belirtilerek ilgili personele bildirilmelidir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Programda yapılacak değişiklikler mesai saatleri içinde müdürlük tarafından iletişim panosunda duyurulmalıdır. Mesai saatleri dışında ve hafta sonlarında ise grup sorumlusu ve/veya nöbetçi amir tarafından gerekçesi ile birlikte iletişim panosunda duyurularak nöbet defterine işlenmelidir.
- Kuruluşta çalışan personelin mesaiyeri çocukların kuruluşta oldukları zaman dilimleri dikkate alınarak düzenlenmelidir”.

Çocuk bakım kuruluşlarında koruma ve bakım altında olan çocukların akademik, sportif, sanatsal ve mesleki yetenek taramaları yapılmakta ve çocuklar bu doğrultuda ilgili faaliyetlere yönlendirilmektedirler. Bunun yanı sıra, çocukların görüşleri ve yetenekleri dikkate alınarak müzik, spor, izcilik, tiyatro, resim ve diğer etkinliklerden, kamu kurum ve kuruluşları veya özel kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenecek kurslardan yararlandırılmaları sağlanmaktadır. Her çocuğun en az bir yabancı dil öğrenmesi, müzik aleti kullanması ve en az bir spor dalına aktif katılımı ve sorumluluk alması desteklenmektedir.

Çocukların sorumluluk bilincinin gelişmesi ve toplumsal yaşama hazırlanmaları amacıyla yaşlarına ve fiziksel gelişimlerine uygun olarak; yemek yapma, sofrta hazırlama, ortak yaşam alanlarının tertip ve düzenini sağlama, genel temizlik, alışveriş yapma gibi konularda kuruluş işleyişine katılmaları yönünde sorumluluk almaları sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra, çocukların topluma açık mekânlarda uygun davranış geliştirmeleri amacıyla çocukların toplu taşıma araçlarını kullanmaları sağlanmaktadır.

Ayrıca, çocukların dini, milli ve örfti gün ve haftaların niteliğine uygun etkinlik ve programlara katılımı sağlanmakta; çocuklar şehitlik, müze, lokanta, resmi kurumlar, kamp, kütüphane gibi yerlere götürülerek bu mekânlarda nasıl davranılması gerektiğine ilişkin onlara bilgilendirme yapılmaktadır.

Kuruluş Sistemine Yerleşirme

Çocuk bakım kuruluşlarına tertip ve nakil işlemleri Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 26. maddesi ile düzenlenmiştir. Buna göre, çocuğun yüksek yararı gözetilerek eğitim, sağlık, güvenlik ve benzeri zorunlu haller dışında iller arası tertip ve nakil işlemlerine yer verilmemesi esastır. Yapılacak tüm tertip ve nakil işlemlerinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile Bilgi Sistemi (ABS) üzerinden nakil talebinde bulunulması, çocuğun nakil/tertip konusunda bilgilendirilerek sürece hazırlanması, nakil/tertip süreci ile ilgili bilgi paylaşımı hususunda etik ilke ve değerlere riayet edilerek hareket edilmesi gerekmektedir.

İl içindeki tertip ve nakiller çocuğa hizmet veren kuruluşun teklifi, il değerlendirme kurulunun kararı ve il müdürlüğünün onayı ile gerçekleştirmekte iken iller arası tertip ve nakiller ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yetkisindedir. Aynı hizmet bölgesi içindeki tertip ve nakiller çocuğun kaldığı kuruluşun talebi, il değerlendirme kurulu kararı, ASH İl Müdürlüğünün teklifi ve Bakanlığın onayı ile gerçekleştirilmektedir. Hizmet bölgeleri arasındaki tertip ve nakiller ise, çocuk hakkındaki tedbir kararı,

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

çocuk hakkında hazırlanacak sosyal inceleme raporunu, çocuğun bakım altında bulunduğu kuruluşun teklifini ve il değerlendirme kurulu kararını içeren dosya ile birlikte Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na yazılacak resmi yazı ile talep edilmektedir (Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2022).

Eğitim veya sağlık gerekçeleri ile yapılacak iller arası tertip ve nakiller, çocuğun eğitim veya sağlık durumunu gösteren belgeler hazırlanarak sosyal inceleme raporu veya il değerlendirme kurulu kararı aranmaksızın iller arası koordinasyonla gerçekleştirilir ve tertip veya nakli talep eden ASH İl Müdürlüğü tarafından Bakanlığa bilgi verilir. Ayrıca çocuğun yararını gerektiren acil hallerde Bakanlıkça re'sen tertip veya nakil işlemleri yapılabilmektedir (Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2022).

Kuruluş Sisteminden Ayrılma ve Aileye Döndürme Süreçleri

Çocuk bakım kuruluşlarında koruma ve bakım altında olan çocuklara yönelik tedbir kararlarının uzatılması, değiştirilmesi ve kaldırılması hakkında dikkat edilmesi gereken hususlar Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 33 üncü maddesi ile açıkça belirtilmektedir. Bu doğrultuda, korunma kararı genel olarak çocuk reşit olana kadar devam eder. Ancak bu karar, korunma kararına neden olan şartların ortadan kalkması halinde, il değerlendirme kurulunun önerisi üzerine mahkeme tarafından çocuk reşit olmadan önce kaldırılabilir.

Ya da çocuk reşit olduktan sonra çocuğun rızası alınmak şartıyla korunma kararının devamı hususunda karar verilebilir. Anılan yönetmeliğe göre; "Tedbir kararına neden olan şartların ortadan kalkması veya değişmesi halinde çocuğun gelişimi, eğitim durumu, sağlık durumu, engellilik durumu ve diğer ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hazırlanacak sosyal inceleme raporu il değerlendirme kurulu tarafından değerlendirilir ve verilen karar doğrultusunda il müdürlüğüne çocuğun korunma/tedbir kararının kaldırılması, değiştirilmesi veya uzatılması mahkemedен talep edilir" (Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2022).

Korunma/tedbir kararının uzatılması süreçleri, çocuğun reşit olmasına bir yıl kala değerlendirilmeli ve bu değerlendirme sonucuna göre gerekli işlemler tesis edilmelidir. Eğitim ve öğretime devam edebilmesi amacıyla korunma/tedbir kararının uzatılması talep edilen çocukların ise, haklarında mahkemece karar verilinceye kadar buldukları kuruluşta kalmaya devam etmeleri sağlanabilir. Korunma kararı kalkmış ancak gidecek yeri olmayan gençler, kuruluş müdürünün teklifi, il değerlendirme kurulu kararı ve il müdürünün onayı ile kuruluşta bir yıla kadar himaye/misafir edilebilir.

Altı aydan fazla süreyle kuruluştan izinsiz ayrılmış olan ve bu süre zarfında kendisine ulaşamamış olan çocukların durumları kuruluş tarafından değerlendirilerek hazırlanacak mesleki raporlar doğrultusunda kuruluş müdürünün teklifi ve il değerlendirme kurulunun uygun görüşü ile birlikte ASH İl Müdürlüğü

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

tarafından mahkemeye bildirilebilir ve çocuk hakkında verilmiş tedbir kararının kaldırılması talep edilebilir. Çocukların tutukluluk veya hükümlülük durumu nedeniyle bakım tedbiri veya korunma kararının fiilen uygulanamaması halinde, çocuğun kayıtlı olduğu ilin ASH İl Müdürlüğüne mahkemeden tedbirin değiştirilmesi veya kaldırılması talep edilir. Tutukluluk/hükümlülük süresi biten çocuklar hakkında çocuğun tutuklu/hükümlü olduğu ilin ASH İl Müdürlüğüne koruyucu ve destekleyici tedbir durumu yeniden değerlendirilmektedir.

Çocuğun kuruluştan ayrılışı ve bakım sonrası hayata hazırlanması süreçleri ise Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 34 üncü Maddesi ile düzenlenmektedir. Buna göre, çocuğun koruma altına alınmasını gerektiren hallerin ortadan kalkması, çocuğun koruyucu aile/evlat edindirme hizmetinden yararlandırılması veya reşit olması halinde ayrılış planı hazırlanarak ayrılış işlemi gerçekleştirilir.

Çocuğun korunma/tedbir kararının kalkması halinde yapılacak işlemler ise şunlardır:

- "Ayrılış planı, çocuk, aile ve yakınlarının katılımı ile hazırlanır. Çocuk, aile ve yakınları ayrılış sonrasında sağlanacak hizmetler hakkında bilgilendirilerek iş birliğine katılımları teşvik edilir.
- Ailesinin veya yakınının yanına döndürülen çocukların ikamet ettikleri ildeki il müdürlüğüne en az bir yıl düzenli aralıklarla izlenmesi ve ihtiyaçlarına göre diğer tedbirler ile desteklenmesi sağlanır.
- İhtisaslaştırılmış kuruluştan hizmet alan çocuğun psiko-sosyal destek hizmetinin tamamlanıp tamamlanmadığına, çocuğun takibini yapan sosyal serviste görevli sosyal çalışma görevlisinin de katıldığı kuruluş koordinasyon komisyonunun teklifi üzerine il değerlendirme kurulu tarafından karar verilir. Bu çocuklardan bakım tedbirinin veya korunma kararının devamına ihtiyaç duyulan çocukların durumları değerlendirilir ve il değerlendirme kurulu tarafından uygun sosyal hizmet modeli veya yerleştireleceği çocuk hizmet birimi belirlenir.
- Çocuğun koruyucu aile/evlat edindirme hizmetinden yararlandırılarak ayrılması halinde çocukla ilgili her türlü iş ve işlem ile çocuğun aile yanında izlenmesi, çocuğun hizmetten yararlandığı ilin il müdürlüğü tarafından gerçekleştirilir.
- Koruma ve bakım tedbiri kararı sona ererek reşit olarak ayrılan gençlere 2828 sayılı Kanunun ek 1 inci maddesindeki istihdam hakkı, bu hakkı kullanma süresi ile hak sahibinin kimler olabileceğini gösteren ve Bakanlık tarafından hazırlanan belge, imzalamaları için sunulur. İki nüsha olarak hazırlanıp sunulan belgenin imzalanması halinde bir örneği ilgiliye verilir; bir örneği dosyasına konulur.
- Refakatsiz çocukların kurumdan ayrılışı ve ayrılış nedeni, çocuğun ayrıldığı kuruluşun bulunduğu il göç idaresi müdürlüğüne yazılı olarak bildirilir".

Refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocukların aile birleşimine yönelik süreçler ise Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Cenevre Sözleşmeleri, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme ve ilgili diğer uluslararası anlaşmalar kapsamında gerçekleştirilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kuruluş Bakım Sisteminde Engelli Çocuklar

Türkiye’de engellilik sınıflandırmasının yapılması amacıyla tıbbi değerlendirme raporu olarak ikinci ve üçüncü basamak sağlık kurum ve kuruluşlarından alınan Çocuklar için Özel Gereksinim Raporu (ÇÖZGER) kullanılmaktadır. ÇÖZGER, 7 aşamalı bir tasnif ile çocuğun özel gereksinimlerini ve durumunu nitelendirmeye çalışmaktadır. Yasal düzenlemelerde engelli olarak nitelendirilen çocuklar için özel gereksinimin derecelendirilmesi yapılmaktadır.

Bu sınıflandırmaya karşılık gelen derece ve tanımlar Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik doğrultusunda aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

Raporda bahsi geçen özel gereksinim; ilgili yönetmelik doğrultusunda çocuğun toplumsal yaşama eşit katılabilmesi için bedensel ya da gelişimsel işlev kısıtlılığı olmayan bireylerden farklı sağlık, eğitim, rehabilitasyon, cihaz, ortez, protez, çevresel düzenlemeler ve diğer sosyal ve ekonomik haklara ve hizmetlere gereksiniminin olmasını ifade etmektedir (Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik, 2019).

İlk müdahale ve değerlendirme birimince kabulü yapılan ve özel gereksinimi olabileceği değerlendirilen çocuklar hakkında ilgili sağlık kuruluşu ile irtibata geçilerek ÇÖZGER hazırlanabilmesi için gerekli işlemler başlatılmaktadır. İlk Müdahale ve Değerlendirme aşamasından sonrası çocuk hakkında uygun hizmet modelinin belirlenmesi gerekmektedir.

Hizmet modeli belirlenirken, ÇÖZGER derecesi 4 (İleri Düzeyde Özel Gereksinimi Var)’e kadar olan çocuklar, engeli olmayan çocukların hizmet aldıkları çocuk evi, çocuk evleri sitesi veya ihtisaslaştırılmış çocuk evleri sitelerinde koruma ve bakım altına alınabilmektedir.

ÇÖZGER derecesi 4’ün üzerinde olan çocuklar, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı engelli bakım kuruluşlarından hizmet almaktadırlar. Derecesi 4 olan çocuklar hakkında uygulanacak hizmetin belirlenmesi ve değiştirilmesine yönelik değerlendirmeler ise il değerlendirme kuruluna sunularak kurul tarafından çocuğun durumu ve gereksinimlerine uygun olan çocuk bakım veya engelli bakım kuruluşlarına yönlendirilmek üzere karara bağlanmaktadır.

Çocuk bakım ve engelli bakım kuruluşlarının her ikisinde de engeli olan ve olmayan çocuğun bir arada hizmet almasına yönelik ihtiyaçlar ve güçlü yanlar özelinde yapılandırılmış kapsayıcı bir psikososyal destek programı bulunmamaktadır. Bir sonraki bölümde, yapılan saha ziyareti sonrasında idareci, meslek elemanı ve bakım personelleri ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen çıktıları ile kuruluş bakımında engelli çocuklara yönelik işleyiş, zorluklar ve güçlü yönler ele alınacaktır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

SAHA ARAŞTIRMASI ANALİZİ

Saha araştırmaları 27.11.2023-29.11.2023 tarihleri arasında üç günde iki uzman tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1 Saha Ziyaretleri Takvimi

No	Gün	Katılım Gösterecek Uzmanlar	Kuruluş	Gün
1	27.11.2023	Harun Aslan-Rumeysa Bozdemir	Ankara Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi	1 gün
2	28.11.2023	Harun Aslan-Rumeysa Bozdemir	Saray Çocuk Evleri Sitesi Ankara Çocuk Evleri Sitesi	1 gün
3	29.11.2023	Harun Aslan-Rumeysa Bozdemir	Sincan Çocuk Evleri Sitesi	1 gün

İdari Personel Görüşme Analizi

İdari Personel ile yapılan görüşmelerde ihtiyaca yönelik aşağıdaki başlıklar öne çıkmıştır:

Mental Retardasyon Tanısı

Mental retardasyon tanısının neye göre verildiği ile ilgili endişeler dile getirilmiş, çok aceleci davranıldığı belirtilmiştir. Çocukların tamamının aileden ayrıldığında hafif mental retardasyonu olan bir çocuk gibi davrandığını, bunun travmanın bir sonucu olduğunu vurgulamışlar ve çocukla ilgili hiçbir çalışma yapmadan bu kadar hızlı karar verilmesini doğru bulmadıklarını belirtmiştir.

Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM)

Aileden gelen çocukların engellilik durumunun süreç içinde öğrenildiği belirtilmiş, bunun SHM'de incelemeyi yapan uzman tarafından hazırlanan rapora eklenmesi gerektiği belirtilmiştir. SHM'lerde çalışan uzmanlara, kuruluşların çalışma sistemleri hakkında daha fazla bilgi verilmesi önerilmiştir.

Ailelere çocuk bakım kuruluşlarının (ÇES, ÇEKOM) hizmet ve danışmanlık sunmasının beklendiği ancak bunun zaman ve iş yükü açısından mümkün olmadığı ailelere danışmanlığın ve danışmanlık tedbiri kapsamında hizmetlerin SHM'ler tarafından sunulması gerektiği belirtilmiştir.

İlk Müdahale Birimleri

Sosyal hizmet merkezlerinin çocukları koruma altına alırken dikkatli ve hassas bir değerlendirme yapmaları önerilmiş, 3-12 yaş arası çocuklar için İlk Müdahale Birimleri'nin kurulması gerektiği ısrarla vurgulanmıştır. Mevcutta ÇES'lerin İlk Kabul Birimi gibi çalıştığı ama bunun mantıklı bir uygulama olmadığı belirtilmiştir. İlk kabulün önemine vurgu yapılarak çocuk evinin hizmet bakım modelinin son basamağı olması gerektiği belirtilmiştir. Sürekli yeni gelen çocukların çocuk evlerine yerleştirilmesinin, ardından kısa sürede aile yanına döndürülmesinin sürekli bir sirkülasyon oluşturduğu belirtilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Sistem Sorunları ve Kapasite Üstü Çalışma

Sistemdeki sirkülasyonun çocukların düzenini bozduğu, değerlendirme yapılmadan çocukların alındığı ve kuruluşların kapasite üstü çalıştığı vurgulanmıştır. Çocukların MR (mental retardasyon) durumlarının belirlenmesi ve değerlendirme süreçlerinin eksikliği eleştirilmiştir.

Kuruluşlardaki Çocuk Sayısı

Tüm kuruluşlarda sayının çok fazla olduğu belirtilmiştir. Bunun en büyük sıkıntılardan biri olduğu belirtilmiş, bakım personeli ve meslek elemanlarının sayının çokluğu sebebi ile güçlük yaşadığı belirtilmiştir. Engelli çocukları aynı eve yerleştirmemeye özen gösterildiği belirtilmiştir. Kapasitenin üzerinde çok sayıda çocuk olmasının özellikle MR'li çocukların bakımını zorlaştırdığı belirtilmiştir.

Kuruluşlar arasında nakil süreçlerinin hızlandırılması ve iletişim kanallarının güçlendirilmesi önerilmiştir. Çocukların ihtiyaçlarına uygun olarak daha etkili bir yerleştirme süreci benimsenmesi ihtiyacı vurgulanmıştır.

Kuruluşların İhtisaslaşması

Bu kısım ile ilgili farklı yaklaşımlar gözlemlenmiştir. Çocuk evleri kaynaştırmayı iyi bir uygulama olarak değerlendirirken ÇES'ler kaynaştırmayı mümkün olmayan bir uygulama olarak değerlendirmiş, ayrı evler açılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca özel gereksinimli çocukların olduğu kuruluşlarda özel eğitim öğretmeni olması gerektiği belirtilmiştir. Özel gereksinimli çocukların eğitime ve sosyal faaliyetlerine yönelik eksiklikler olduğu belirtilmiş, daha fazla etkinlik ve projenin planlanması önerilmiştir.

Evlerin fiziksel koşulları genel olarak iyi olarak değerlendirilmiş ancak bazı fiziksel engellerin (iki katlı evler, asansör eksikliği, oyun alanı yetersizliği gibi) söz konusu olduğu ifade edilmiştir.

Personelin Nitelik ve Niceliğinin Artırılması

Sosyal çalışmacıların çocuk kuruluşlarındaki çalışma sistemlerini daha iyi anlamaları ve engelli çocukların bakımına yönelik prosedürleri anlamaları gerektiği ifade edilmiştir. Engelli çocukların yüksek yararı için sosyal çalışmacılara ve diğer personele yönelik eğitimlerin verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Özel gereksinimli çocuklara yönelik spesifik bir personel ve iş dağılımının olmadığı ifade edilmektedir. Nitelikli personel konusunda eksiklik olduğu ve engelli çocuklarla çalışacak bakım personeli ve diğer personeller için özel bir eğitim veya sertifikalandırmanın düşünülebileceği belirtilmektedir. Ayrıca personelin süpervizyon ile desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık düzeyinde verilen eğitimlerin yetersiz olduğu ve personel eksikliği nedeniyle izin günleri ve diğer düzenlemelerin zor olduğu ifade edilmiştir. Özellikle bakım personeli, temizlik, güvenlik ve meslek elemanı eksikliklerinin yaşandığı belirtilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Maliyet ve Verimlilik

Çocuk evlerinin ve ÇES'lerin maliyetiyle ilgili bilgiler sunulmuş ayrılan kaynağa göre alınan verimin yetersiz olduğu belirtilmiş, bu kaynakla ailelerin desteklenerek daha çok verim alınabileceği belirtilmiştir.

3413 Sayılı Yasada Değişiklik

Bu yasada yapılabilecek revizyonların sistemi iyileştirebileceğini düşünölmektedir. Örneğin, çocukların eğitimine yönelik sınav ve baraj belirleme gibi düzenlemelerin yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

Meslek Elemanları ile Görüşme Analizi

Çocuk evleri ve çocuk evleri sitelerinde çalışan 8 meslek elemanı ile görüşölmüştür. Meslek elemanlarının lisans eğitimleri şu şekildedir: 5 meslek elemanı sosyal hizmet, 1 meslek elemanı psikoloji, 1 meslek elemanı çocuk gelişimi ve 1 meslek elemanı okul öncesi öğretmenliği bölümü mezunudur. Meslek elemanları sosyal serviste sosyal çalışma görevlisi veya sosyal çalışmacı unvanıyla görev yapmaktadır.

Meslek elemanı ile yapılan görüşmelerde ihtiyaca yönelik aşağıdaki başlıklar öne çıkmıştır:

Çocukların Koruma Altına Alınmasının Değerlendirmesi

Çocukların koruma altına alınma süreci ile ilgili rahatsızlıklar dile getirilmiş, sosyal hizmet merkezlerinde çalışan meslek elemanlarının her çocuğu koruma altına aldığı, gelen çoğu çocuğun koruma altına alınmasına gerek duyulmadığı, zaten kuruluşlarda bu nedenle çok fazla sirkölasyon olduğu belirtilmiştir.

Şartsız, koşulsuz memurluk sisteminin gözden geçirilmesi gerektiği ailelerin sırf bu sebeple çocuğunu koruma altına aldırdığı belirtilmiştir.

Raporlama ve Değerlendirme

Çocukların ilk kabul aşamasında detaylı bir değerlendirme yapılmasına ilişkin bir uygulama olmadığı, bazı kuruluşların ve sosyal çalışmacıların bunu inisiyatif olarak yaptığı belirtilmiştir. Çocukların aile yanında geçirdiği süre ve bu süreçteki deneyimleri bilmenin, çocukla ilgili gelen raporda bunların eklenmesinin önemli olduğu belirtilmiştir.

ÇÖZGER Değerlendirme Aracı Üzerine Eleştiriler

Engelli çocukların kuruluşlara kabul sürecinde, ÇÖZGER raporlarının önemli bir rolü bulunduğu ancak yeterli olmadığı belirtilmiştir. ÇÖZGER'in çocuğun özel eğitim kurumlarına kaydettirilmesinde işe yaradığı ancak sınırlılıkları, özellikle çocukların gerçek ihtiyaçlarını tam olarak yansıtamaması ve çocukları genellikle sayısal oranlar üzerinden değerlendirmesi konusunun sıkıntılı olduğu belirtilmiştir. ÇÖZGER'in yanında alternatif değerlendirme modelleri kullanılması gerektiği belirtilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Eğitim

Çocukların eğitim süreçleri ve gelişimlerinin takibi için standart bir değerlendirme aracı eksikliği belirtilmiştir.

Özel Eğitim ve Destek

Çocukların genel olarak özel eğitime erişimde güçlük yaşamadığı belirtilmiştir. Ancak yabancı uyruklu çocukların özel eğitimden yararlandırılamamasının büyük bir güçlük olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle MR'li çocuklar için daha özelleştirilmiş eğitim modelleri önerilmiş, mevcut durumda çocukların eğitimine yeterli ilgi gösterilemediği çünkü çocuk sayısının çok fazla olduğu belirtilmiştir. Özel eğitime devamının takip edildiği belirtilmiş ancak engelli çocuklar için özel eğitim programları oluşturulması ve bireyselleştirilmiş eğitim planlarının önemli olduğu değerlendirilmiştir.

Kaynaştırma

Kaynaştırma görüşmeler sırasında en çok eleştirilen uygulama olmuştur. Meslek elemanları kaynaştırmanın çok çeşitli riskler bulunduğunu belirtmiştir. Bu risklerden biri engeli olan çocukların diğer çocukların düzenini bozmasıyken diğer risk engeli olmayan ama davranış problemleri olan çocukların hafif düzey ve orta düzey engelli çocukları olumsuz etkilemesi olarak belirtilmiştir. Kaynaştırma sürecinin zorlukları, özellikle akran zorbalığı ve çocukların farklı düzeydeki engelleriyle baş etmeye yönelik çok ciddi bir çaba harcandığı belirtilmiştir. Yaygın olarak çocuklar arasında şiddet, zorbalık ve dışlanma yaşandığı belirtilmiştir. Engeli olmayan çocukların engeli olan çocuklarla görünmek istemediği, dışladığı belirtilmiştir.

Kaynaştırma çalışmalarının etkili bir şekilde yürütülmesi için çocuk sayısının sınırlı tutulması gerektiği vurgulanmış, bir evde bir çocuk hafif veya orta düzeyde engelli olduğunda sorun olmadığı ancak bazı evlerde evin yarısından fazlasının hafif düzeyde veya orta düzeyde engelli olduğu belirtilmiştir.

Personel Yetersizliği ve Eğitim

Grup sorumlularının, bakım personellerinin ve sosyal hizmet uzmanlarının iş yükünün fazla olduğu ve çocuklarla birebir ilgilenmelerinin zor olduğu belirtilmiştir. Tükenmişlik ve iş stresinin personelin iş performansını olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Çalışanların, özellikle eğitim birimi ve psikologların, çocukların gelişimsel özellikleri hakkında bilgi sahibi olmaları gerektiği belirtilmiştir. Bakım personeli başta olmak üzere tüm personellerin sürekli olarak gelişim göstermesi için bir sistem oluşturulması önerilmiştir. Bakım personeline MR, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, otizm gibi engel türleriyle ilgili temel eğitimler verilmesi önerilmiştir.

Personel İş Yüğü

İdari işlerin, özellikle rapor talepleri ve çocuklarla zaman geçirme baskısının, grup sorumlularını olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Bakım personelinin iş yükünün büyük olduğu, çocuk sayısının arttıkça her bir çocuğa ayrılan enerjinin azaldığı belirtilmiştir. Grupta özel gereksinimli bir çocuk olduğunda enerjinin de

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

eşit olmayacak şekilde dağıldığı belirtilmiştir. Personelin çok bunaldığı işini iyi yapan personeller için ödüllendirme ve motivasyon mekanizmaları olması gerektiği belirtilmiştir.

Aile ile Çalışma

Aile ile çalışmanın eksikliği, aile danışmanlığı ve bilinçlendirici programların gerekliliği vurgulanmıştır. Çocukların aileleriyle çalışmadığı -bunun için zaman olmadığı ve çok sayıda çocuk olduğu- çocukların aileleriyle daha yakın çalışmanın gerektiği belirtilmiştir. Ailenin bakım kapasitesi değerlendirilerek çocuğun aile yanına döndürülme sürecinin etkili bir şekilde planlanması gerektiği belirtilmiştir. Çocukların ailelere geri dönüş sürecinde zorluklar yaşadığı ve danışmanlık tedbirinin etkili uygulanmadığı belirtilmiştir.

Çocukların Farklı İhtiyaçları ve Bireyselleşen Bakım Planı

Hafif düzeyde MR'li çocukların, diğer çocuklarla aynı evde kalmalarının zorluklarına vurgu yapılmıştır. Çocuklar arasında ayrımcılığın önlenmesi ve özel gereksinimlere uygun farklı bir bakım modelinin oluşturulması talep edilmiştir. Çocukların özel becerilerinin keşfedilmesi ve bu becerilere dayalı olarak bakım sürecinin planlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Kuruluşların Yeterliliği

Kuruluşların özel gereksinimli çocuklar için daha fazla uzmanlaşmış hizmetlere ihtiyaç duyduğu belirtilmiş bunun içinde çocukların bakım sürecinin daha bireyselleştirilmiş ve çocukların özel becerilerine odaklanmış olması gerektiği vurgulanmıştır. Evlerde özelleştirilmiş bir alanın sağlanmasının zor olduğu belirtilmiş, özellikle çok sayıda çocuğun aynı odaları paylaşmasının zorlayıcı olduğu vurgulanmıştır.

Fiziksel Koşullar

Fiziksel koşullarda evlerin genelde uygun olduğu ama özellikle çocukların oyun ve eğlence alanlarının yetersiz olduğu belirtilmiştir. Özel gereksinimli çocuklara uygun alanlar oluşturma ihtiyacı belirtilmiştir.

Toplum Bilinçlendirmesi

Toplumun özel gereksinimli çocuklara yönelik bilinçlendirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Hafif düzeyde MR'li çocuklar için toplumda ön yargıların azaltılması ve kabulün artırılması önerilmektedir.

Sistemdeki Genel Sorunlar

Çocuk koruma mevzuatının geliştirilmesi ve uygulamalarının genel bir standart kazanması talep edilmiştir. Denetim eksikliği, personel tükenmişliği ve olumsuz iş koşulları gibi genel sistem sorunlarına dikkat çekilmiştir. Çocuk bakımı ve kaynaştırma süreçlerinde bir standartlaşmanın olmamasının sıkıntı yarattığı belirtilmiştir. Denetim eksikliği ve çeşitli kurumlar arasındaki işbirliği eksikliği eleştirilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Bütüncül bir sosyal hizmet uygulamasının olmadığı SHM'lerin ayrı, ÇES'lerin ayrı çocuk evlerinin ayrı hareket ettiği aileyi desteklemeye yönelik bir programın olmadığı, aile ile çalışmanın sorumluluğunu kimsenin almak istemediği burada bir netlik olmadığı değerlendirilmiştir.

İdari tavırların değişmesi, motivasyonun artırılması ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Nakil Sorunları

ÇES ve çocuk evleri arasında nakil süreçlerinde ciddi zorluklar olduğu her iki kuruluşl türünün de süreçten rahatsız olduğu gözlemlenmiştir. ÇES'ler çocuk evlerinin çocuk almamasından çocuk evleri ÇES'lerin çocuklarla yeterli çalışma yapmadan kendilerine yönlendirmelerinden rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir.

Sağlık Hizmetlerine Erişim

Çocukların hastaneye erişimde güçlük yaşamadığı ancak çocukların sağlık hizmetlerine erişirken personell yetersizliğinden dolayı güçlükler yaşanabildiği belirtilmiştir. Örneğin özel gereksinimli bir çocuk sıklıkla hastaneye gidiyorsa bu durum bakım personelinin sürekli onunla ilgilenmesi evde kalan çocuklara bakım sunacak personel konusunda sıkıntı oluşturduğu belirtilmiştir. İlaç temininde sıkıntı yaşandığı, bunun sebebinin çocuklara reçete edilen bazı ilaçların eczanelerde olmadığı, çocukların ilaçlarını alamadığı, ilaçlarını alamayınca uyum ve davranış sorunları gösterdiği belirtilmiştir.

Koruyucu Ailelik

Koruyucu ailelik sisteminin gözden geçirilerek geliştirilmesi ve çocukların bireysel durumlarına uygun ailelerle eşleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bakım Personeli Görüşme Analizi

Bakım personeli ile yapılan görüşmelerde ihtiyaca yönelik aşığıdaki başlıklar öne çıkmıştır:

Eğitim İhtiyacı

Bakım personelleri, engelli çocuklarla çalışırken iğne yapma, ilaç takibi gibi konularda eğitim almanın önemine; çocukların özel gereksinimlerine uygun davranışları öğrenme ihtiyacına; davranışsal eğitim almanın, çocuklarla etkili iletişim kurmanın ve engel türlerini öğrenmenin önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca engelli çocukların ergenlik döneminde karşılaşılan zorluklar ve bu döneme yönelik eğitim talep etmişlerdir.

Koordinasyon ve Planlama

Bakım personelleri koordinasyonun grup sorumlusu tarafından yapıldığını, kendilerine bilgi verildiğini belirtmiştir. Bu konuda büyük bir endişe dile getirilmemiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Fiziksel Yapı

Evlerdeki fiziksel yapının genelde engelli çocukların ihtiyaçlarına uygun olduğu belirtilmiştir. Ancak iki katlı evlerde katlar arasında hareketliliğin güç olabileceği değerlendirilmiştir. İki katlı evlerde bakım personellerinin tüm çocukları takip etmekte güçlüğ yaşadığı özellikle evde özel gereksinimli çocuk varsa sürekli o çocuğun yanında durmaları gerektiği bunun da güçlüğ oluşturduğu, bir yerine iki bakım personelinin evde olabileceği belirtilmiştir. Burada kuruluştan kuruluşa farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Bir kuruluştan engelli rampası ve klozeti olduğu belirtilirken diğer kuruluştan bundan bahsedilmemiştir.

Personel Nitelik ve Niceliği

Bakım personelinin sayısının yetersizliği üzerinde çok durulmuştur, bu durumun çocuklarla birebir ilgilenmeyi zorlaştırdığı belirtilmiştir. Bazı kuruluşlarda bir bakım personelinin 16 çocukla ilgilendiği belirtilmiştir. Personelin niteliğinin artırılması ve eğitim ihtiyaçları vurgulanmış, burada çalışan kişilerin sabırlı olması gerektiği belirtilmiştir. Bakım personelinin kendi arasındaki iletişim ve denetimin, çocuklar üzerinde önemli bir etkide bulunduğu belirtilmiştir. Bakım personelinin iyi anlaşmasının ve ekip olmasının önemi vurgulanmıştır. Bakım personelinin tükenmişlik hissiyle başa çıkabilmesi için eğitimlere ve desteklere ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.

Yönetim ve Destek

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'ndan gelen destek ve ödüllerin önemi vurgulanmış, bunun motive edici olduğu gözlemlenmiştir. Ev ve grup sorumlularının 7/24 çalıştığı, acil durumlarda destek alındığı ve bunun iyi bir süreç olduğu belirtilmiştir.

Engelli Çocukların Eğitimi

Engelli çocukların okullara yönlendirilmesi ve kaynaştırma eğitimine katılımları üzerinde durulduğu ama toplum içinde etiketlenme ve zorbalık riskleri olduğu belirtilmiştir. Bakım personelinin tüm çocukların ödevlerini takip ettiği, yemek, hijyen ihtiyaçlarını karşıladığı bunun da sonucunda her çocuğa yeterli düzeyde ilgi gösterilemediği belirtilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

HAFİF DÜZEYDE ENGELLİ ÇOCUKLAR İÇİN MODEL ÖNERİSİ - İYİ BAKIM MODELİ

Modeller; bir kurumun, işleyişini, yapısını veya stratejini tanımlayan kavramsal çerçevelerdir. Model önerileri, hizmetlerin nasıl sunulacağına dair bir çerçeve sunar. Model önerileri, modelin gerçekleştirilmesinde referans kaynaklar olarak ilkelerin ve bu ilkeler çerçevesinde geliştirilen modeli oluşturan unsurların ortaya konulduğu önerilerdir. Bu çerçevede hafif düzeyde engele sahip çocuklara yönelik hizmetlerin nasıl sunulacağına dair model önerisinin ortaya konulabilmesi için, hizmetlere dair ilkelerin belirlenmesi gerekmektedir.

Bakım Hizmetlerine Dair İlkeler

Hizmet politikaları çerçeveleyen ilkeler, ulusal ve uluslararası mevzuat, kurum politika belgeleri ile belirlenir. Hafif düzeyde engele sahip çocuklara yönelik kamu hizmetlerinde ana referans kaynak Çocuk Haklarına Dair Sözleşmedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme çerçevesinde koruma bakım hizmetlerine dair ilkeler, bakım hizmetlerinde çocuğun üstün yararının gözetilmesi (Madde 3), sağlık, koruma ve güvenlik hizmetlerinin sunulması (Madde 19, Madde 24 ve Madde 37), eğitim ve gelişim fırsatlarının sunulması (Madde 28, Madde 29), çocukların katılımı ve kendi görüşlerini ifade etmesi (Madde 12), kurum bakımının son çare olması ve kurum bakım sürecinde aile bağlarının devam ettirilmesine (Madde 9 ve Madde 20) yönelik düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, çocuğa yönelik bakım hizmetlerinin periyodik gözden geçirilmesi (Madde 25) gerekmektedir.

Hafif düzeyde engele sahip çocuklara yönelik kamu hizmetlerinde referans olabilecek bir diğer kaynak Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesidir. Sözleşme çerçevesinde, kurum hizmetlerinin erişilebilirliğinin sağlanması (Madde 9), çocukların ayrımcılığa karşı korunması (Madde 5), çocukların sağlık, eğitim ve kişisel gelişimin sağlanması (Madde 24, ve Madde 25), engelli çocukların özel ihtiyaçların tanınması ve karşılanması (Madde 7 ve Madde 23), çocukların bağımsız yaşama ve topluma entegrasyonunun (Madde 19) sağlanması gerekmektedir.

Hafif düzeyde engele sahip çocuklara yönelik kamu hizmetlerinde referans olabilecek bir diğer kaynak Dünya Sağlık Örgütü'nün Çocuklar ve Gençler için Uluslararası Fonksiyonellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırılmasıdır. Çocukların engellerinin değerlendirilmesi ve çocuklara özgü hizmetlerinin sunulmasında, çocuğun engelini etkilerini azaltmada ve artırmaya rol oynayan çevresel faktörler, sosyal etkileşimler, eğitim ve boş zaman aktiviteleri gibi alanlarda çocuğun topluma katılım düzeyi ile ilgili katılım, Çocuğun günlük yaşam aktivitelerini yerine getirme yeteneği olarak aktiviteler ve Çocuğun fiziksel veya zihinsel işlevleri ve vücut yapılarındaki kısıtlılıklar olarak tanımlanabilecek bedensel fonksiyonlar ve yapılarla dikkat edilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Yukarıda belirtilen uluslararası sözleşmelerin yanında, UNESCO'nun Salamanca Bildirgesi de hafif düzey çocuklara yönelik kurum bakımı hizmetlerine dair ilkelerin belirlenmesinde referans olabilir. Salamanca Bildirgesindeki kapsayıcılık ve erişilebilirlik, bireysel ihtiyaçlara yanıt verme, çok disiplinli yaklaşım, sürekli ve eğitim, aile ve toplum katılımı, toplumsal entegrasyon ve katılım unsurlarının hafif düzey engelli çocuklara yönelik hizmetlere dair ilkelerin belirlenmesi için çerçeve oluşturması mümkündür.

Uluslararası belgeler çerçevesinde bakım hizmetlerine dair temel ilkeleri aşağıdaki gibi kategorize etmek mümkündür:

- Çocuğun üstün yararı çerçevesinde çocuk hakkında en iyi kararı vermek
- Çocuğa yönelik sunulan hizmetlerde çocuğun karar alma süreçlerine katılmasını sağlamak
- Mümkünse çocukların ailelerinin de çocuklara yönelik karar alma süreçlerine katılmasını sağlamak
- Çocuğun biyopsikososyal ve tinsel olarak çok boyutlu bir şekilde bakım hizmetlerini tasarlamak
- Çocuğa yönelik eğitim, sağlık, psikososyal hizmetler gibi bütüncül hizmetlerin sunulmasını sağlamak
- Çocuğu kategorizasyonlarla dışlamayan, her çocuğu biricik gören, her çocuğu çocuğun oluşturduğu sosyal sistemler çerçevesinde değerlendirmek.

Bakım Hizmetlerinin Örgütlenmesi

Bakım hizmetleri veren kurumların yukarıda belirtilen ilkelerde doğrultusunda, şeffaf, hesap verebilir, kanıta dayalı, her çocuk için spesifikleştirilmiş/ çocuğa özgü, çok boyutlu, çocuk ve mümkünse ailenin katılımı ile tasarlanmış şekilde hizmetler örgütlenmelidir. Bu çerçevede bakım hizmetlerinin sunulması birbirini izleyen üç aşamada gerçekleşmektedir. Bu aşamalar:

1. Çocuğun kabulü ve değerlendirilmesi: Kurum bakımındaki çocukların bakım hizmetlerinin nasıl sunulacağı, çocuğa özgü ve detaylı bir değerlendirmeden sonra belirlenebilecek bir husustur. Çocuklara yönelik değerlendirmenin birden fazla boyutu bulunmaktadır. Bu boyutlardan biri çocukların travmatik deneyimleridir. Kurum bakımında, çocukların kurum bakımında bulunmasına yol açan deneyimlerinden kaynaklanan travmayı ve/veya çocuğun ailesinden ayrılmasından kaynaklanan doğal travmayı da ele almak için kullanılan bir bakım anlayışı olarak adlandırılacak travmaya duyarlı bakım yaklaşımı olarak travmaya duyarlı bakım çerçevesinde (Choudhury, 2020), çocukların travmatik tepkilerinin anlaşılması ve çok boyutlu müdahalesiyle ilgilidir. Travma duyarlı değerlendirme, travmanın çocuklar ve ergenler üzerindeki psikolojik, duygusal ve davranışsal etkilerinin sistematik bir şekilde değerlendirilmesini, bu kişilerin kendilerine özgü ihtiyaçlarının anlaşılmasını ve uygun destek ve müdahalelerin sağlanmasını içerir (Denton et al., 2016)

Çocukların travmatik deneyimlerinin anlaşılması ve müdahale planlarının gerçekleştirilmesinde değerlendirmeleri görüşmeleri elzem olmakla beraber, kanıta dayalı uygulamanın da gereği olarak,

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ölçme araçlarının kullanılması gerekmektedir. Çocukların travmatik deneyimlerinin anlaşılabilmesi ve müdahale planların gelişebilmesi için çeşitli ölçme araçları bulunmaktadır.

Bu araçları Çocuk ve Adolesan İhtiyaçları ve Güçlü Yönler (Child and Adolescent Needs and Strengths Assessments (CANS)), Çocuk ve Ergen İşlevsel Değerlendirme Ölçeği (Child and Adolescent Functional Assessment Scale (CAFAS)), Kısa Değerlendirme Kontrol Listesi (Brief Assessment Checklist (BAC-C/BAC-A)), Devereux Ruhsal Bozukluklar Ölçeği (Devereux Scale of Mental Disorders (DSMD)) gibi ölçme araçları olarak örneklendirmek mümkündür (Day et al., 2022). Öte yandan Değerlendirmeye Dayalı Travmatize Çocuklar (Assesment-Based Traumatized Children) gibi kanıta dayalı değerlendirmelere dayalı tedavi programlarının uygulanması da gereklidir (Conradi & Wilson, 2010).

Çocuğun değerlendirilmesinde ikinci boyut çocuğun ihtiyaçlarıdır. Çocuğun ihtiyaçlarının değerlendirilmesinde birinci değerlendirme konusu, çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarıdır. Çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarını değerlendirirken, biyo-psiko-sosyal ve tinsel boyutlar, çocukların gelişimsel özellikleri ele alınarak değerlendirilir. Gelişime dair yapılacak değerlendirmeler, belirli ilkeler çerçevesinde gerçekleşir. Gelişimin ilkeleri olarak adlandırılacak bu ilkeler doğrultusunda her bireyin gelişimsel özelliklerinin farklı olduğu, gelişimin boyutları olarak adlandırılacak biyo-psiko-sosyal ve ruhsal boyutların arasında sürekli bir etkileşimin bulunduğu kabul edilir (Butterworth, 2014)

Çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarının belirlenmesinde bir başka unsur çocuğun engelinden kaynaklı olarak farklılaşan gelişimsel özelliklerinin anlaşılmasıdır. Hafif düzeyde bir engele sahip çocuklar için farklılaşan gelişimsel özellikleri engelin türü bağlamında ele almak mümkündür. Hafif düzeyde bir zihinsel engele sahip çocukların, öğrenme güçlüğü, hafıza yeteneği, dikkat ile ilgili sorunlar, günlük yaşam becerileri ve sosyal etkileşim ve uygulamalarda sorun yaşama, kendini düzenleme ve organizasyon becerilerinde zorluk, konuşma ve dil ile ilgili güçlük, motivasyon düşüklüğü, akademik başarısızlık ile karşı karşıya kalabilmektedir (Shree & Shukla, 2016).

Hafif düzey engellilik açısından ele alacak bir başka unsur nörolojik engeldir. Hafif düzeyde nörolojik engellilik, bireyin sinir sistemindeki belirli bir bozukluğa veya işlev kaybına işaret eder. Bu anlamda nörolojik engeller, merkezi sinir sistemi (beyin ve omurilik) veya periferik sinir sistemini (sinir lifleri ve sinir hücreleri) etkileyen çeşitli durumları içerebilir. Çocuklarda hafif nörolojik engele sahip olmak, nörolojik işlevlerde nispeten küçük bozukluklarla karakterize edilen bir durumu ifade eder. Hafif nörolojik engeli olan çocuklarda bilişsel, motor veya duyuşsal eksiklikler görülebilir ancak bu, orta veya ağır düzeyde engeli olan çocuklara göre daha az düzeydedir (Falsaperla et al., 2021; Girotra et al., 2013). Hafif düzeyde nörolojik engellilik; dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, öğrenme güçlükleri, dil bozuklukları (konuşma, anlama ve iletişim), denge ve koordinasyon bozuklukları, epilepsi, işitme ve görme bozuklukları, dikkat ve bellek sorunları gibi günlük işlevsellikte güçlükler yol açabilecek çeşitli güçlükler olarak ifade edilebilir (Aras vd., 2022; Kumandaş ve Canpolat, 2022). Hafif düzeyde nörolojik engellilik, bireyin günlük yaşam aktivitelerini sınırlandırabilir, ancak genellikle daha belirgin engellilik

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

düzeylelerine kıyasla daha hafif semptomlar gösterir. Bu tür durumlar genellikle bireyin eğitim ve yaşam becerilerini geliştirmek amacıyla uygun destek ve müdahalelerle yönetilebilir.

Hafif düzey engellilik açısından ele alacak bir başka fiziksel engeldir. Çocukluk çağında hafif fiziksel engele sahip olmak, daha ciddi engelliliklerle karşılaştırıldığında çocuğun fiziksel yeteneklerini daha az etkileyen çeşitli koşulları kapsar. Bu bağlamda çocuklarda hafif düzeyde fiziksel engellilik, genellikle belirgin kısıtlamalara sebep olmayan, ancak bireyin günlük yaşam aktivitelerini veya işlevselliğini etkileyebilen durumları ifade eder. Bu engeller, hafif motor engeller ve hafif zihinsel engeller gibi durumları içerebilir (Pirpiris et al., 2006). Ayrıca hafif düzeyde romatizmal hastalıklar, kas zayıflıkları, ortopedik sorunlar ve konjental anomaliler gibi çeşitli durumlarda hafif düzey engel durumuna yönelik örnek olarak ifade edilebilir (Lehman, 2004). Tüm bunlara ek olarak hafif düzey duyuusal engellilik, hafif düzey konuşma ve dil engelleri, hafif düzeyde psikiyatrik rahatsızlar da çocuğun gelişimsel süreçlerini etkileyen unsurlardır (Rhoad-Drogalis & Justice, 2019). Çocuklarda hafif düzeyde fiziksel engellilik genellikle uygun müdahaleler ve desteklerle yönetilebilir. Fizyoterapi, ergoterapi ve diğer rehabilitasyon hizmetleri, çocuğun fiziksel becerilerini geliştirmeye yardımcı olabilir ve günlük yaşam aktivitelerinde bağımsızlık sağlamak adına önemli olabilir. Bu nedenle, hafif düzey fiziksel engele sahip çocukların ihtiyaçlarına uygun bireyselleştirilmiş bir destek planı oluşturulmalıdır.

Çocukların gelişimsel özellikleri açısından ele alınabilecek bir başka unsur, çocuğun sosyal çevresiyle kurduğu ilişkidir. Bu bağlamda değerlendirme unsurları; çocuğun diğer çocuklarla, kurum çalışanlarıyla, çocuğun ailesiyle kurduğu ilişkidir. Kurum bakımında bulunan hafif düzey engelli çocukların, genellikle aile bağları üzerinden yaşayabilecekleri sınırlı etkileşim, geçmiş deneyimlerden gelen çeşitli düzeylerdeki travmatik deneyimler ve kurum bakımının içerisinde yaşanabilecek akran bakısı ile sosyal dışlanma deneyimleri çocukların sosyal anlamda çeşitli zorluklarla başa çıkmalarına neden olabilmektedir.

Dolayısıyla bu çocuklar, duygusal ve sosyal gelişimlerini etkileyen çeşitli zorluklarla mücadele etmek zorunda kalabilmektedir. Özellikle çocukların çocukların yaşayabilecekleri duygusal yalnızlık ve uygun sosyal destek kaynaklarının olmaması gibi sorunlar çocuklardan bir dizi sosyal sorunun ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu kapsamda çocuklar iletişim zorlukları, empati eksikliği, grup içerisinde yer almada zorluklar, sosyal normlara uyumsuz davranışlar, sosyal izolasyon, sosyal anksiyete, paylaşma ve iş birliği zorlukları ve dışlanma gibi çeşitli sosyal sorunlarla mücadele etmek durumuna kalabilmektedir.

Bu sorunlar, kurum bakımında hafif düzey engele sahip çocukların topluma entegrasyonunu ve başarılarını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle, bu çocuklara destek sağlamak, güvenli bir ortam sunmak ve sürdürülebilir sosyal ilişkiler geliştirmelerine yardımcı olmak önemlidir.

Yukarıda belirlenen değişkenler çerçevesinde çocuğun durumu, çocuğun içinde bulunduğu koşullar- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 25. Maddesinin gereği olarak da- belirli periyotlarda değerlendirilir

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ve değerlendirmenin yapıldığı koşullara göre bakım hizmetleri düzenlenir. Bakım hizmetlerinin düzenlenebilmesi için bakım planlarının yapılması gerekmektedir.

2) Bakım planının hazırlanması: Bakım planları, kurum bakımındaki çocukların bakım sürecinin yönetilmesi için hazırlanan planlardır. Bakım planları, çocuk ve ergenlerin karmaşık ihtiyaçlarının karşılanması, kurum bakımı alan tüm çocuklara bütüncül bakım hizmetleri sunulmasını sağlayan bir dizi uygulamayı içinde barındırır. Bakım planları, hazırlanış şekline göre, yerleşim planı (çocuğun ilk defa kuruma yerleştirilme süreci) gibi adlar alabilmekte veya eğitim, sağlık planları gibi çocuğun bir ihtiyaçına özgü spesifikleştirilmiş planlar olarak tasarlanabilmektedir.

Bakım planları, ortaya çıkması muhtemel sorunları veya daha sonra ortaya çıkacak ihtiyaçları öngörme fırsatlarını artırabilir. Durumların nasıl ele alınacağına dair kararlar alınabilir veya bazı durumlarda potansiyel bir krizin önlenmesine yardımcı olabilir. Özellikle kurum bakımındaki çocuklara ve ailelerine yönelik gerçekleştirilecek sosyal hizmet müdahalelerinin nasıl gerçekleştirileceğinin, kurum içerisinde belirli görevleri yerine getirmekten kimlerin sorumlu olacağı ve iş akışları içerisinde görevlerin hangi zaman aralıkları içerisinde gerçekleştirileceğinin belirlenmesi hakkında bir bakım planının formüle edilmesi önem arz etmektedir.

Bakım planlarının, sabit bir yöntemle yazılmaması önemlidir; çünkü her insanın hayatında bir miktar öngörülebilirlik olmasını istese dahi, her eylemin sıkı kurallarla sınırlanması ve detaylı bir şekilde incelenmesi çocuklar tarafından istenmeyebilir. Genel hedeflerde biraz esneklik olması ve bunların da zaman zaman yeniden değerlendirilmesi gerekir. Bakım planlarının sürekli olarak tartışılabileceği ve gözden geçirilebileceği mekanizmaların olması gerekmektedir. Bu anlamda, bakım planlarının da yönetilebilir olması gerekir.

Bakım planlarının yönetebilir olabilmesi için bakım planlarının çocuğa özgü, başarılı olabilir, gerçekçi ve belirli bir zamanı kapsayacak şekilde tasarlanması gerekmektedir. Bu çerçevede; bakım planı, kurum bakımındaki hafif düzey engelli çocuklar için uzun vadeli bir nitelik taşımalı ve planın içeriğine yönelik kalıcılığın nasıl sağlanacağını ortaya koymalıdır. Williams ve McCann (2006), "bakım planının gelişimsel ihtiyaçı, ihtiyaçı karşılama kapasitesini (aile ve çevresel faktörler) ve çocuğun başına gelenlerin değerlendirilmesini (tarih ve kronoloji) belirleyen bütünsel bir uzman değerlendirmesi üzerine inşa edildiğini" belirtmektedir. Bu anlamda değerlendirme sürekli olarak güncellenmeli ve bakım planının revizyonları ve gözden geçirme süreci ile beslenmelidir.

Bakım planı aşağıdakileri içermelidir;

- Çocuğun ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların nasıl karşılanabileceği
- Hangi hizmetlerin sağlanacağı
- Önerilen yerleştirmenin türü ve ayrıntıları
- Yerleştirmede destek

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- İletişim ve/veya yeniden birleşme için düzenlemeler
- Sağlık ve eğitim için düzenlemeler
- Amaçlar, istenen sonuçlar ve zaman çizelgeleri
- Yapılacak eylemler ve kim tarafından yapılacağı
- Acil durum planları
- Çocuğun görüşleri, ebeveynlerinin veya vasilerinin görüşleri, çocuk ve aile ile çalışan diğer profesyonellerin görüşleri bakım planının oluşturulmasının ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

Bu anlamda kurum bakımında olan tüm özel gereksinimli çocukların bir bakım planı, kişisel eğitim planı ve sağlık planı olması gerekmektedir. Bakım planları çocuğa özgü geliştirilmiş, çocuğun özel gereksinimlerini karşılamayı hedefleyen, çocuğu güçlendiren planlardır. Planlar, çocuğa yönelik bakım hizmetlerinin nasıl verileceğini ortaya koyar. Her plan çocuğun gelişimine özgü belirli hedefleri barındırır ve bu hedefler çerçevesinde belirlenen amaçlar ve bu amaçlar doğrultusunda tasarlanmış faaliyetleri barındırır. Bu faaliyetler, çocukla varsa vasisiyle birlikte belirlenen çerçevede çok boyutlu gelişim ihtiyaçlarını karşılamaya ve çocuk yüksek yararını koruma ve geliştirmeye ilgili olmalıdır.

Bakım planına dair hedefler ve amaçlar bakım yöneticisi rolünü üstlenen sosyal çalışmacıların kolaylaştırıcılığında sosyal çalışmacı, psikiyatrist, psikolog, çocuk gelişim uzmanı, fizyoterapist, öğretmen, bakım elemanları ve çocuk tarafından belirlenir. Bakım planlarına dair hedefler ve amaçların belirlenmesinde çocuğun ailesinin katılması mümkünse, ailenin de görüşleri alınır.

3) Bakım Planının Uygulanması: Belirlenen hedefler ve amaçlar doğrultusunda belirlenen faaliyetler bakım personeli vasıtasıyla gerçekleşir. Her ne kadar bakım planları esnek şekilde hazırlanıyor olsa da bakım planına özgü performans göstergeleri barındırmalıdır. Göstergeler çerçevesinde bakım planı bakımdan sorumlu profesyoneller ve çocuk tarafından değerlendirilir. Bu değerlendirmenin ardından çocuğun güncel ihtiyaçları ve profesyonellerin görüş ve önerilerine istinaden revize edilen bakım planları çerçevesinde bakım hizmetleri devam eder.

Travma Duyarlı Bakım Hizmetleri için Değerlendirme

Travmaya dayalı müdahaleler, güvenli ve destekleyici bir ortam yaratmaya odaklanarak, travma yaşayan bireylerin ihtiyaç ve deneyimlerine duyarlı olacak şekilde tasarlanan, travmanın bireyler üzerinde etkisini ele almayı ve iyileşmeyi teşvik etmeyi amaçlayan yaklaşımdır (Han vd., 2021). Travmaya dayalı bakım, kanıta dayalı bilgiye dayanır ve travmanın bireylerin davranışları ve deneyimleri üzerindeki etkisini anlamaya odaklanır (Creswell Báez vd., 2023). Travmaya duyarlı bakım uygulamaları, travma merceğinden danışan sorunlarını, güçlü yanlarını ve başa çıkma stratejilerini kavramsallaştırmayı, danışanların kırılabilirlik ve güçsüzlük duygularını güçlendirmekten kaçınacak şekilde yanıt vermeyi (yeniden travmatizasyon), travma semptomlarını anlamak ve travma hakkındaki bilgileri hizmet sunumuna dahil etmeyi, yardım ilişkisini iyileşme aracı olarak kullanmayı (Levenson, 2020) odağına

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

almalıdır. Travmaya duyarlı bakım hizmetlerinin çeşitli ilkeleri bulunmaktadır. Travma duyarlı bakım iyileşmeyi ve sağlamlığı teşvik eden güvenli ve destekleyici bir ortam yaratmayı içerir (Sun vd., 2024). Bu çerçevede travmaya duyarlı ilkelerle uygulamalar gerçekleştirilir:

- Güvenlik: Çocukların fiziksel ve duygusal güvenliğinin sağlanması. Danışanın mahremiyetine saygı duymak önemlidir.
- Seçim: Çocuğun koşulların belirlediği çerçevede kendi yaşamı konusunda karar vermesinin desteklenmesi
- İş birliği: Çocuğa dair kararların birlikte alınması, çocuğun hizmetlere katılımının sağlanması
- Güvenirlilik: Çocuğa yönelik profesyonel uygulamaların ve bakım hizmetlerinin belirli bir tutarlılıkta sunulması yoluyla uygulamada güvenirliliğin sağlanması
- Güçlendirme: Bireyin gücü üzerine uygulamayı inşa etmek ve bakımın tamamlaması sonrasında yaşama geri dönmesini olanaklı hale getirmek (Choudhury, 2020)

Yukarıda belirtilen ilkeler çerçevesinde bakım hizmetlerini, koruma altına alınan çocuklara yönelik travma duyarlı bakım, çocukların deneyimlerine odaklanan, travmatizasyonu ve yeniden travmatizasyonu azaltmayı amaçlayan bir bakım kültürü yaratmayı içerir. Bakım hizmetleri sunarken, çocukların yaşadığı travmatik deneyimlerin doğasını kabul edilir ve çocuğun sağlığı ve refahı üzerindeki etkiyi anlamaya ve ele almaya yönelik uygulamalar gerçekleştirir (Coughlin, 2022).

Travmaya duyarlı bakım hizmetleri çerçevesinde, çocuğun travmadan nasıl etkilendiğinin değerlendirilmesi gerekir. Bu çerçevede çocuğun geçmişte içinde bulunduğu sosyal çevre, ebeveynler ve diğer aile üyeleriyle ilişkileri, kurum bakımına gelmesine neden olayın nasıl yaşandığı, çocuğun bu olaydan nasıl etkilendiği bilinmelidir. Öte yandan, Khan ve diğerlerinin (2012) de belirttiği üzere ekonomik yoksunluğun çocukluk çağında karşılaşılan güçlükler ve engellikler üzerindeki etkisi bulunabilir. Bu çerçevede çocuğun davranışları değerlendirilirken çocuğun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullar da değerlendirilmelidir.

Bakım hizmetleri planlanacak çocuğun bir engele sahip olduğu düşünülüyorsa çocukla ilgili hızlı bir değerlendirme yapmak ve çocuğun engel durumunun bir an önce belirlenmesi yerine, çocuğun mevcut durumunun travmatik bir deneyimle ilişkili olup olmadığı anlaşılmalıdır. Bu çerçevede çocuğun travmatik deneyimleri ve bu deneyimlerden kaynaklanan risklerin ortaya konulmasında sosyal çalışma görevlisi tarafından hazırlanan rapora ek olarak değerlendirme aracı olarak kabul edilebilecek CANS gibi değerlendirme araçların kullanılması ve kanıta dayalı bir değerlendirmenin yapılması gereklidir.

Bakım Hizmetlerinin Örgütlenmesi: Hafif Düzey Engelli Çocuklara Yönelik Örnek Plan

Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırılması (International Classification of Diseases (ICD)'nin onuncu. Versiyonu olan ICD-10'a göre zekâ gelişim bozukluğu, gelişim döneminde ortaya çıkan becerilerin, genel

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

zekâ düzeyine katkıda bulunan becerilerin, yani bilişsel, dil, motor ve sosyal yeteneklerin bozulmasıyla karakterize edilen, zihnin gelişiminin durması veya tamamlanmaması durumu olup herhangi bir zihinsel ya da fiziksel durumla birlikte ya da tek başına ortaya çıkabilir. Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM)'nin-beşinci versiyonu olan DSM-5'e göre zekâ gelişim bozukluğu üç temel özelliğe sahiptir.

Tablo 2 DSM-5'e göre Zeka Gelişim Bozukluğunun Özellikleri

Temel Özellik	Açıklama
Genel Zihinsel Yeteneklerdeki Eksiklikler	Zekâ gelişim bozukluğu, muhakeme, problem çözme, planlama, soyut düşünme, yargılama, akademik öğrenme ve deneyimlerden öğrenme gibi genel zihinsel yeteneklerdeki eksikliklerle karakterize edilir. Bu eksiklikler, bireyin günlük yaşamda kişisel bağımsızlık ve sosyal sorumluluk standartlarını karşılamasını engeller.
Uyarlanabilir İşlevselliğin Bozulması	Uyarlanabilir işlevsellikteki bozulmalar, bireyin iletişim, sosyal katılım, akademik veya mesleki işlevsellik, evde veya toplum içinde kişisel bağımsızlık gibi günlük yaşamın bir veya daha fazla yönünde standartları karşılayamamasına neden olur. Bu bozulmalar, destek olmaksızın, birden fazla ortamda (ev, okul, iş, topluluk) günlük yaşam aktivitelerinde işlevselliği sınırlar.
Gelişimsel Dönemde Başlangıç	Zihinsel ve uyarlanabilir yeteneklerdeki eksikliklerin gelişimsel dönemde başlamış olması gerekmektedir.

Zeka gelişim bozukluğu hafif, orta ve ileri zeka gelişim bozukluğu olarak kategorize edilir.

Tablo 3 Zeka Gelişim Bozukluğu Düzeyleri (ICD 10)

Düzye	Özellik
Hafif Düzey	Bu düzeydeki bireyler, bazı desteklerle bağımsız bir yaşam sürdürebilir ve sosyal ve mesleki beceriler geliştirebilir. Akademik beceriler genellikle ilkokul seviyesine kadar gelişir.
Orta Düzey	Orta düzeyde zekâ gelişim bozukluğu olan bireyler, genellikle sınırlı akademik becerilere sahiptir ve önemli düzeyde destek gerektirirler. Bu bireyler, basit iletişim becerilerini ve bazı günlük yaşam becerilerini öğrenebilirler.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

İleri Düzey	İleri düzeyde zeka gelişim bozukluğu olan bireyler, geniş çaplı destek ve sürekli gözetim gerektirir. Bu bireyler, çok temel iletişim becerilerine sahip olabilir ve genellikle ciddi motor ve dil becerileri kısıtlılıkları yaşarlar.

DSM-V'e göre hafif düzey zeka gelişim bozukluğuna sahip bireylerin özellikleri, kavramsal, toplumsal ve uygulamalı alan olmak üzere üç düzeyde değerlendirilebilir.

Tablo 4 DSM-V'e Göre Hafif Düzey Zeka Gelişim Bozukluğuna Sahip Bireylerin Özellikleri

Kavramsal Alan	Toplumsal Alan	Uygulamalı Alan
1. Okuma ve Yazma Becerileri: Okuma ve yazmada güçlük, basit metinleri anlama ve yazılı ifade etmede sınırlılık. 2. Sayısal Beceriler: Basit matematik işlemlerini yapma ve günlük hayatta sayıları kullanmada zorluk. 3. Zaman ve Para Yönetimi: Zaman kavramını anlamada ve para ile ilgili işlemleri yapmada zorlanma. 4. Soyut Düşünme: Soyut kavramları anlamada ve üzerinde düşünmede güçlük. 5. Yakın Bellek Sorunları: Kısa süreli bellek zayıflığı, yeni bilgileri hatırlamada ve kullanmada güçlük. 6. Öğrenme Güçlükleri: Yeni bilgileri öğrenme ve mevcut bilgileri uygulama konusunda yavaşlık veya zorluk.	1. Toplumsal Etkileşimler: Yaşıtlarına göre daha az olgun toplumsal etkileşimler sergileme. 2. Duygu ve Davranış Kontrolü: Duygularını ve davranışlarını yaşıtlarına uygun şekilde düzenlemede zorlanma. 3. Toplumsal Algı: Yaşıtlarının toplumsal dışavurumlarını ve niyetlerini tam olarak anlamada zorluk. 4. Karşılıklı İletişim: Yaşıtlarına göre daha somut ve basit bir dil kullanımı. 5. Toplumsal Yargı: Toplumsal durumları değerlendirmede ve karar vermede zorlanma. 6. Manipülasyona Açıklık: Başkaları tarafından kolayca etkilenme veya kullanılma riski.	1. Kişisel Bakım: Yaşına uygun temel kişisel bakım becerilerini sergileyebilme, ancak destek gerekebilir. 2. Günlük Yaşam Becerileri: Karmaşık günlük yaşam becerilerinde (ev işleri, alışveriş yapma) destek ihtiyacı. 3. Beslenme ve Yemek Hazırlama: Sağlıklı yemekler hazırlama ve beslenme düzeni konusunda yardıma ihtiyaç duyma. 4. Eğlence ve Dinlenme Aktiviteleri: Yaşıtlarına benzer eğlenme-dinlenme becerileri, ancak bu etkinliklerle ilgili karar vermede zorluk. 5. Sağlık ve Yasal Kararlar: Sağlıkla ilgili ve yasal kararlar alırken yardıma ihtiyaç duyma. 6. İş Becerileri ve Eğitim: İş becerilerini geliştirmede ve belirli eğitim gereksinimlerinde destek gereksinimi. 7. Çocuk Büyütme: Çocuk büyütme ve bakımında rehberlik ve destek gerekliliği.

Hafif düzey engelli çocuklarla ilgili değerlendirme yaparken ele alınabilecek bir başka unsur, Amerikan Zihinsel Yetersizlikler ve Gelişimsel Bozuklukları (American Association on Intellectual and Developmental Disabilities ([AAIDD])) tarafından tanımlanan uyum becerileridir. Bu becerileri Tablo 5'teki gibi açıklamak mümkündür.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Tablo 5 Amerikan Zihinsel Yetersizlikler ve Gelişimsel Bozuklukları (AIDD) Tarafından Tanımlanan Uyum Becerileri

Unsur	Açıklama
İletişim	Yazılı ve sözlü iletişim becerileri, anlama ve ifade etme yetenekleri
Kendi Kendine bakım	Kişisel hijyen, yeme, giyinme gibi günlük yaşam becerileri
Ev yaşamı	Ev işleri, yemek hazırlama, alışveriş gibi ev idaresi ile ilgili beceriler
Sosyal beceriler	Sosyal kurallar uyma, arkadaşlık kurma, empati gibi sosyal etkileşim becerileri
Toplulukla temas	Toplum içinde kaynaklardan faydalanma, seyahat etme becerileri
Kendi kendine yönetim	Karar verme, sorun çözme, risk yönetimi becerileri
Sağlık ve güvenlik	Kişisel sağlık ve güvenlikle ilgili bilgi ve beceriler
Akademik Beceriler	Okuma, yazma, matematik gibi temel akademik beceriler
İş Becerileri	İş ortamında gereken beceriler, iş görevlerini yerine getirme

Zihinsel yetersizliği olan bireyler, desteğe duydukları ihtiyaç çerçevesinde aralıklı desteğe ihtiyaç duyanlar, sınırlı desteğe ihtiyaç duyanlar, kapsamlı desteğe ihtiyaç duyanlar, yaygın desteğe ihtiyaç duyanlar olmak üzere çeşitli kategorilerde ele alınır. Hafif düzey zihinsel engele sahip çocuklar, sınırlı desteğe ihtiyaç duyanlar olarak tanımlanabilirler. Hafif düzey engelli çocuklara yönelik değerlendirme ve bakım planlarının tasarlanmasında, çocukların özelleşen destek ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır.

Hafif Düzey Engelli Çocuklara Yönelik Bakım Hizmetleri

Hafif düzey engelli çocuklara yönelik bakım hizmetlerinin geliştirilmesi, bakım hizmetlerine duyulan ihtiyacın değerlendirilmesiyle mümkündür. Hafif düzey engelli çocuklarla ilgili değerlendirme yaparken aşağıdaki unsurların dikkate alınması gerekmektedir.

- Mevcut işlevlerdeki sınırlılıklar, bireyin yaşları ve kültürü için toplumsal çevre koşulları içinde ele alınmalıdır.
- Geçerli bir değerlendirme, kültürel ve dil farklılıkları kadar iletişim, duygusal, motor ve davranışsal etmenleri de göz önünde bulundurmalıdır.
- Bireydeki sınırlılıklar çoğu kez güçlü olduğu özellikleriyle birlikte.
- Sınırlılıkları belirtmenin amacı ihtiyacı ortaya koyarak uygun planlama yapılmasıdır..
- Belirli bir süre uygulanan bireyselleştirilmiş yardımlarla zihinsel yetersizliği olan bireylerin yaşam işlevlerinde genellikle ilerleme olacaktır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Bakım planı hazırlanırken dikkate alınması gereken unsurlar aşağıda örnek bir tabloda verilmiştir. Geliştirilecek değerlendirme aracında "İletişim, Kendi Kendine Bakım, Ev Yaşamı, Sosyal Beceriler, Toplulukla Temas, Kendi Kendine Yönetim, Sağlık ve Güvenlik, Akademik Beceriler ve İş Becerileri" ayrı ayrı kategorilendirilerek detaylandırılmalıdır.

Tablo 6 Bakım Planı Hazırlanırken Dikkate Alınması Gereken Unsurlar

ÖRNEK: ÇOCUĞA ÖZGÜ İHTİYAÇ DEĞERLENDİRME UNSURLARI	Evet (İhtiyaç düzeyi: 1;2;3)	Önerilen Faaliyet	Faaliyetin bir haftada kaç gün gerçekleştirileceği	1-10 üzerinden bir bakım puanı	Faaliyetten Sorumlu Personel	Faaliyet planını takip etmekten sorumlu personel
Akademik Beceriler						
(Okul çağında) Okuma yazma becerilerinin geliştirilmesinde desteğe ihtiyaç duyuyor.						
(Okul çağında) Basit matematik işlemlerini yapmada desteğe ihtiyaç duyuyor.						
(Okul çağında) Günlük hayatta sayıları kullanmada desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Gelişimsel özelliklerine uygun olacak şekilde zaman yönetiminde desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Gelişimsel özelliklerine uygun olacak şekilde soyut kavramları anlama ve üzerinde düşünmede desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Kısa süreli bellekte zayıflık var, yeni bilgileri hatırlamada ve kullanmada desteğe ihtiyaç duyuyor.						

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Yeni bilgileri öğrenme ve mevcut bilgileri uygulama konusunda desteğe ihtiyaç duyuyor (yavaş, zorlanıyor vb.).						
Sosyal Beceriler ve Toplumla Temas						
Yaşıtlarına göre toplumsal etkileşimler sergilemede daha çok desteğe ihtiyaç duyuyor. (bir ortama, gruba dahil olmak)						
Duyularını gelişim özelliklerine uygun şekilde düzenlemede desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Davranışlarını gelişim özelliklerine uygun şekilde düzenlemede desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Yaşıtlarının toplumsal dışavurumlarını ve niyetlerini tam olarak anlamada desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Yaşıtlarına göre daha somut ve basit bir dil kullanımında daha çok desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Toplumsal durumları değerlendirmede desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Kendi Kendine Yönetim						
Kendi kendine karar vermede desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Gelişimsel zelliklerine uygun olacak şekilde para yönetiminde desteğe ihtiyaç duyuyor.						

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Başkaları tarafından kolayca etkilenme veya kullanılma riski bulunduğu için desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Yaşlılarıyla benzer eğlenme-dinlenme becerileri geliştirmede desteğe ihtiyaç duyuyor.						
İletişim						
Yaşına uygun temel iletişim becerilerini sergilemede desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Yaşlılarıyla iletişim kurmakta desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Kendince yaşça büyüklerle iletişim kurmakta desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Kendince yaşça küçüklerle iletişim kurmakta desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Kendi Kendine Bakım						
Yaşına uygun temel kişisel bakım becerilerini sergilemede desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Gelişim özelliklerine uygun bir şekilde giyinme eyleminde desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Gelişim özelliklerine uygun bir şekilde kişisel hijyeni sağlamada desteğe ihtiyaç duyuyor. (diş fırçalama, el yüz yıkama vb.)						

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Gelişim özelliklerine uygun bir şekilde banyo yapmada desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Gelişim özelliklerine uygun bir şekilde yemek yemede desteğe ihtiyaç duyuyor. (kaşık çatal tutma, tabak taşıma vb.)						
Ev Yaşamı						
Ev içi kuralları takip etme ve uygulamada desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Karmaşık günlük yaşam becerilerinde (ev işleri, alışveriş yapma) desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Beslenme düzeni konusunda desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Sağlıklı yemekler hazırlama konusunda desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Ev yaşamında ev arkadaşları ile uyum içinde yaşamada desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Ev yaşamında akran zorbalığına maruz kalma riski olduğu için desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Sağlık ve Güvenlik						
Kişisel sağlığında bir sorun olduğunda farketmekte desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Kişisel sağlığını korumak için eylemleri öğrenmede desteğe ihtiyaç duyuyor (soğuktan korunmak, beslenmesine dikkat etmek vb.).						

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kişisel sağlığını korumak için eylemleri uygulamada desteğe ihtiyaç duyuyor (soğukta ince giyinmek, abur cuburu çok tüketmek vb.).						
Kişisel güvenliğinin tehlike altında olup olmadığını değerlendirme becerisinin geliştirilmesinde desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Kişisel güvenliğini korumak için eylemleri öğrenmede desteğe ihtiyaç duyuyor.						
Kişisel güvenliğini korumak için eylemleri uygulamada desteğe ihtiyaç duyuyor.						
İş Becerileri						
İş/çalışma becerilerini geliştirmede desteğe ihtiyaç duyuyor.						
İş/çalışma becerilerini uygulamada desteğe ihtiyaç duyuyor.						
İş/çalışma ortamına uyumda desteğe ihtiyaç duyuyor.						
İş/çalışma görevlerini yerine getirmede desteğe ihtiyaç duyuyor.						
TOPLAM BAKIM PUANI						...

Yukarıdaki tabloda bakım puanı arttıkça çocuğun bakımına yönelik ayrılması gereken zaman ve ilgi de artmaktadır. Bakım planında hedef bakım puanını düşürmeye yönelik uygulamalar geliştirilmektir. Bakım planında bakım puanı hesaplanması çocuğun ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte devami olarak çocuğun güçlü yönlerini ortaya koyan bir değerlendirme aracı da kullanılmalıdır.

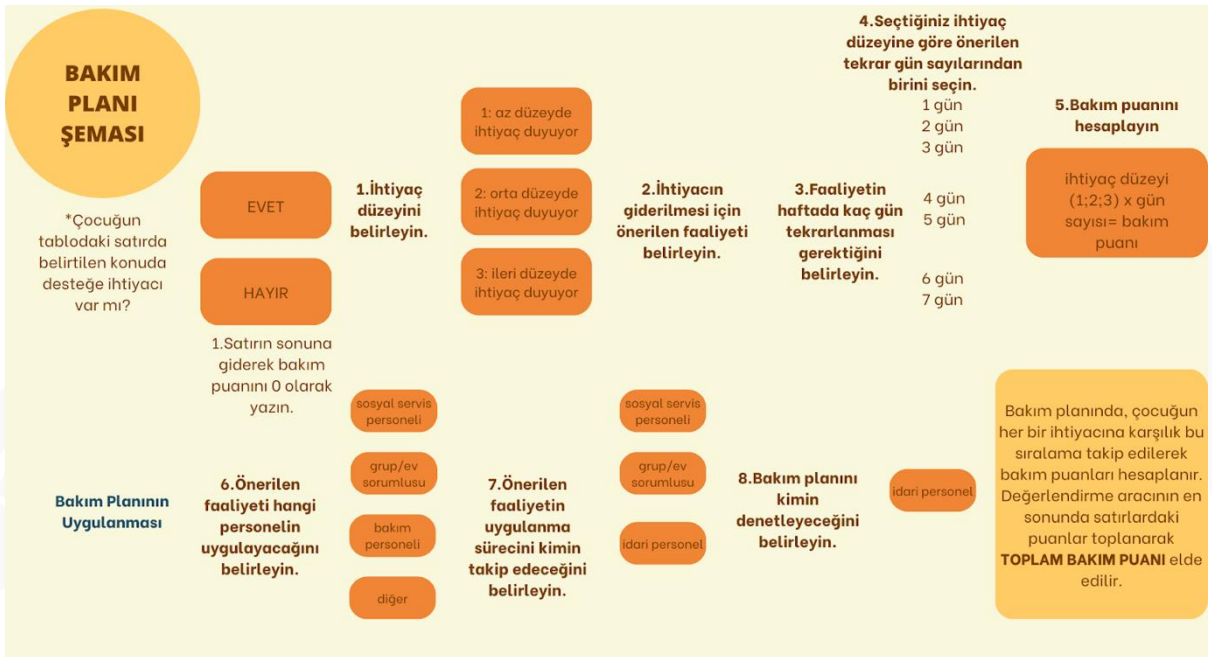
Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Tablo 7 Çocuğa Özgü Güçlü Yönler Değerlendirme Unsurları

ÖRNEK: ÇOCUĞA ÖZGÜ GÜÇLÜ YÖNLER DEĞERLENDİRME UNSURLARI	Evet (Güçlü yön düzeyi: 1;2;3)	Geliştirilmesi veya korunması için önerilen faaliyetler?	Faaliyetin bir haftada kaç gün gerçekleştirileceği	1-10 üzerinden bir bakım puanı	Faaliyetten Sorumlu Personel	Faaliyet planını takip etmekte sorumlu personel
Ailesinden herhangi bir üye ile iyi ilişkisi var mı?						
Çocuğun bir hobisi var mı?						
Çocuk kolay arkadaş edinebiliyor mu?						
Çocukla birebir ilgilenen bir gönüllü (birey, aile) var mı?						
Grup çalışmaları/faaliyetlerine katılıyor mu?						

Şekil 2 Bakım Planı Şeması

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Hafif Düzey Engelli Çocuklar için Bakım Planının Hazırlanması

Hafif düzey engele sahip çocuklara yönelik bakım planlarının hazırlanmasında, aşağıdaki değerlendirme kriteri olarak tanımlanan üç başlık referans alınmalıdır.

Şekil 3 Hafif Düzey Zihinsel Engele Sahip Çocuklara Yönelik Bakım Planlarının Hazırlanmasındaki Değerlendirme Kriterleri

Bakım planları, bakım planına özgü hedeflerin yerine getirilip getirilmediğine dair belirli görevlerden oluşur. Bu çerçevede bakım planında çocuğa özgüleştirilmiş bir değerlendirmenin sonucunda elde edilen bakım planı hedefleri tanımlamalı, bakım planına özgü görevler belirlenmelidir.

İhtiyaç	Amaç	Faaliyet	Bakım puanı	Hedeflenen Bakım Puanı
Okul çağında olmasına karşın ortaya çıkan okuma yazma becerilerinde desteğe ihtiyaç duyuyor.	Okuduğunu anlama becerilerinin artırılması	Okuma egzersizlerinin yapılması	8	5

Bakım puanı her faaliyet açısından belirlenir. Bakım puanı; desteğe ne kadar ve hangi biçimde ihtiyaç duyulduğu (aralıklı desteğe ihtiyaç duyanlar, sınırlı desteğe ihtiyaç duyanlar, kapsamlı desteğe ihtiyaç duyanlar, yaygın desteğe ihtiyaç duyanlar) ve bakım çerçevesinde ayrılacak süreye göre belirlenmelidir.

Bakım puanının hesaplanması

- Engele sahip çocuğun bakım ihtiyacı (az desteğe ihtiyaç duyanlar (1), orta desteğe ihtiyaç duyanlar (2), ileri desteğe ihtiyaç duyanlar (3))
- Bakım için gerçekleştirilecek faaliyetlerin sayısı

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Faaliyetin gerçekleştirilmesi için gerekli süre ile gerçekleşir.

Bakım puanının belirlenmesi için planında çocuğa yönelik tanımlanmış faaliyetin kaç saat, kim tarafından, nasıl yapılacağı tanımlanmalıdır. Bu çerçevede bakım yöneticileri bütüncül bir değerlendirme yaparak, yukarıdaki başlıklar çerçevesinde çocukların ihtiyaçlarını değerlendirmelidir. Değerlendirme yaparken, sosyal çalışma görevlisi, öğretmen, sağlık çalışanı, diğer profesyoneller ve bakım elemanlarıyla görüşme gerçekleştirilir.

Hafif Düzey Engelli Çocuklar için Bakım Planının Uygulanması

Bakım planının uygulanmasında belirli bir hiyerarşik yapı tanımlanmalıdır. Faaliyetlerin bakım hizmeti çerçevesinde tanımlanmasında aşağıdaki hiyerarşik adımlar takip edilmelidir.

Mevcut Durumda İhtiyaç	İhtiyacın düzeyi ihtiyaç duymuyor: 0 az düzeyde: 1 orta düzeyde: 2 ileri düzeyde: 3	İhtiyacın/sorunun giderilmesi için önerilen faaliyet	1 haftada faaliyetin kaç gün tekrar edileceği (en fazla 7 gün)	İhtiyacın düzeyi x 1 haftada faaliyetin kaç gün tekrar edileceği = Bakım puanı
(Okul çağında) Okuma yazma becerilerinin geliştirilmesinde desteğe ihtiyaç duyuyor.	1: az düzeyde ihtiyaç duyuyor	Okuma düzeyine uygun kitap okuma aktivitesi	Her gün	Bakım puanı: 1x7=7
Yaşlılarıyla benzer eğlenme-dinlenme becerileri geliştirmede desteğe ihtiyaç duyuyor.	2: az düzeyde ihtiyaç duyuyor	Çocuğa özel uyum etkinlikleri düzenlenmesi (arkadaşlarıyla oyun saati)	1 gün	Bakım puanı: 2x1=2
Gelişim özelliklerine uygun bir şekilde giyinme eyleminde desteğe ihtiyaç duyuyor.	3: ileri düzeyde ihtiyaç duyuyor	Eşlik edilmesi, nasıl giyinileceğinin gösterilmesi, oyunlaştırarak giyinme ile ilgili gün içinde görev verilmesi	7 gün	Bakım puanı: 7x3=21 (Her bir satırda alabileceği en yüksek puan)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Şekil 4 Bakım Hizmeti Çerçevesindeki Hiyerarşik Adımlar

Tablo 8 Bakım Planının Amacı ve Görev Tanımları

Bakım Planının Amacı	Bakım Planı Yöneticisinin (Sosyal Çalışmacı liderliğinde Ev/Grup sorumlusu) Görevi	Bakım Planı Uygulayıcısının (Grup Sorumlusu, Bakım Personeli, Diğer) Görevi	Kuruluş Müdürünün Görevi	İl Müdürlüğünün Görevi
Okuduğunu anlama becerilerinin artırılması	Çocuğa özgü hazırlanan günlük planlarda okuma ve anlama becerileri ile ilgili faaliyetlerin belirlenmesi ve çalışmaların periyodik olarak raporlanması	Faaliyetlerin uygulanması	Bakım planının nasıl uygulandığın denetlenmesi	Kuruluştaki faaliyetlerin izlenmesi ve denetlenmesi

Hafif Düzey Engelli Çocuklar için Bakım Planının Değerlendirilmesi

Bakım planının değerlendirilmesinde, faaliyete özgü başarı göstergeleri bulunmalıdır. Çocuğa özgü belirlenen başarı göstergeleri faaliyetin sıklığını ve nasıl gerçekleştirileceğini de belirlemelidir.

Tablo 9 Örnek Başarı Göstergesi

Faaliyet	Başarı Göstergesi	Değerlendirici	İnceleyen	İl Müdürlüğü
Okuduğunu anlama becerilerinin artırılması	Çocuğa özgü hazırlanmış okuduğunu anlama ile ilgili test puanı	Bakım planı yöneticisi	Kuruluş Müdürü	Göstergelerin takip edilmesi

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Bakım puanı yukarıdaki başarı göstergeleri çerçevesinde yeniden değerlendirilir. Bu değerlendirme çerçevesinde çocuğun gelişimini yeniden gözden geçiren bir sosyal inceleme raporu hazırlanır. Bakım planı esnek bir şekilde değerlendirilir ve amaçlar çerçevesinde faaliyetler yeniden tanımlanabilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

EKLER

EK 1 – AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Sayın Katılımcı,

“Türkiye’de Çocuk Haklarının Desteklenmesi için Teknik Yardım”, Özne Çocuk Projesi kapsamında Kurum bakımındaki hafif düzeyde özel gereksinimli olan çocuklara yönelik farklı çocuk bakım hizmetleri için erişilebilirliği ve standartları geliştirme çabası ile alternatif yöntemleri ve hizmet kalitesini değerlendirmek için yarı yapılandırılmış görüşme ve saha incelemesi yapılması hedeflenmektedir.

Bu çalışma, gerçekleştireceğimiz görüşmelerde size ve diğer katılımcılara yöneltilecek sorular ve bu sorulara vereceğiniz cevaplar doğrultusunda gerçekleştirilecektir. Görüşmeler yaklaşık 40 dakika sürecek olup, izin verilmesi durumunda ses kaydı alınacaktır. İzin verilmemesi durumunda yazılı not tutulacaktır.

Bu çalışma sürecinde yer almak tümüyle gönüllülük esasına dayalıdır. Çalışmada yer almayı reddedebilir ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu çalışmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır.

Görüşmeden çekilmeniz ya da araştırmacılar tarafından—çıkarılmanız halinde sizinle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak görüşmeler tamamlandıktan ve veriler işlendikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacaktır. Çalışmayla ilgili tüm sorularınız için eğitim uzmanı Tarık Tuncay’a 0541-515-6596 no’lu telefon numarasından ulaşabilirsiniz.

Katılımcının Beyanı

Yukarıda yer alan çalışmaya başlamadan önce katılımcılara verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum, anladım. Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacıya sordum ve açıklayıcı şekilde bilgilendirildim. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterli zaman tanındı.

Bu koşullar altında, elde edilen bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uymak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

Katılımcının Adı Soyadı:

İletişim için Tel:

Tarih:

İmza:

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

EK 2 – GÖRÜŞME SORULARI

İdareciler için Görüşme Soruları

1. Cinsiyet: K () E ()
2. Yaşınız:
3. Medeni durum: Evli () Bekar ()
4. Eğitim düzeyiniz: Lise () Lisans () Lisansüstü ()
5. Lisans dereceniz hangi alandadır?
6. Mesleğiniz:
7. Bu kuruluştta çalışma süreniz (... yıl ... ay):
8. Toplam çalışma süreniz (... yıl ... ay):
9. Çocuk alanında ne kadar süredir çalışıyorsunuz (... yıl ... ay):
10. Hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocuklarla çalışma deneyiminiz var mı? Evet () Hayır ()

Değerlendirme

11. Kuruluşunuza hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocukların yönlendirilmesi ve kabulüne yönelik sürece ilişkin bir değerlendirme yapabilir misiniz?
 - Peki bu sürece ilişkin çocuk koruma sisteminin ve sizin kuruluşunuzun güçlü yönleri nelerdir?
 - Bu süreç nasıl işlerse çocukların yüksek yararı ve genel işleyiş için daha iyi olabilirdi?

Planlama

12. Kuruluşa hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocuk kabulü yapıldığında planlama süreci neler dikkate alınarak, nasıl yapılmaktadır?
13. Bu süreçte hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocuklara yönelik belirlenen bakım standartları ve prosedürleri nelerdir?
 - Peki bu sürece ilişkin çocuk koruma sisteminin ve sizin kuruluşunuzun güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?
 - Bu süreç nasıl işlerse çocukların yüksek yararı ve genel işleyiş için daha iyi olabilirdi?

Uygulama

14. Hafif düzeyde engeli olan çocuklara yönelik uygulama sürecinde (mesleki çalışma, eğitim, sosyal kültürel, sportif faaliyetler) yaşanan zorluklar ve çözüm önerileriniz nelerdir?
15. Hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocuk ve ailelerine sunulan hizmetlerin kalitelerinin artırılması için kurumumuzda iyi uygulamalar ve/veya projeler yapılmakta mıdır?
 - Evet () Hayır ()
 - Evet ise kısaca açıklayınız:

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Personel

16. Hafif düzeyde özel gereksinimli çocuklarla çalışan personele yönelik iş ve görev dağılımı nasıl planlanmaktadır?
- Yeterli nitelik ve nicelikte personeliniz bulunmakta mıdır?
 - Buna yönelik çözüm önerileriniz nelerdir? (eğitim, personel sayısı ve dağılımı vb.)
17. Uygulama sürecinde farklı personel gruplarıyla nasıl iş birliği yapılmaktadır?
- Peki personelin iş birliği ve iletişim ve motivasyonel süreçlerini desteklemek için önerileriniz nelerdir?

Fiziksel Yapı

18. Kuruluşunuzun hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocukların yaşamı için gerekli özelliklere sahip olduğunu düşünüyor musunuz? (Fiziksel engelli çocuklar için asansör, klozet vb.)
- Bunun için kendi kurumsal kaynaklarınızı nasıl kullanıyorsunuz?

Sosyal Çalışma Görevlileri için Görüşme Soruları

1. Cinsiyet: K () E ()
2. Yaşınız:
3. Medeni durum: Evli () Bekar ()
4. Eğitim düzeyiniz: Lise () Lisans () Lisansüstü ()
5. Lisans dereceniz hangi alandadır?
6. Mesleğiniz:
7. Bu kuruluştaki çalışma süreniz (... yıl ... ay):
8. Çocuk alanında ne kadar süredir çalışıyorsunuz (... yıl ... ay):
9. Özel gereksinimi olan/engelli çocuklarla çalışma deneyiminiz var mı? Evet () Hayır ()
10. Hafif düzeyde özel gereksinimi olan/engelli çocuklara bakım sunmakla ilgili bir eğitim aldınız mı?
 - Evet () Hayır ()
 - Evet ise açıklayınız.....

Değerlendirme

11. Kuruluşa kabul öncesinde hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocuklarla ilgili nasıl bir değerlendirme yapılmaktadır? (ÇÖZGER, İl Değerlendirme Kurulu vb.)
- Peki bu sürece ilişkin çocuk koruma sisteminin ve sizin kuruluşunuzun güçlü yönleri nelerdir?
 - Bu süreç nasıl işlerse çocukların yüksek yararı ve genel işleyiş için daha iyi olabilirdi?
12. Hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocukların kuruluşlara yerleştirilmesinde ÇÖZGER dışında nasıl bir değerlendirme yapılmalıdır?
- Peki bu süreçte nelere dikkate edilmeli ve ne tür önlemler alınmalıdır?

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Bu süreçte ne olsa çocukların yüksek yararı ve işleyiş için daha iyi olabilirdi?

Planlama

13. Kuruluşa kabulü yapılan özel gereksinimli çocuklara yönelik planlama nasıl yapılmaktadır?
 - Peki bu planlamada kaynaştırmaya yönelik zorluklar ve çözüm önerileri nelerdir?
14. Hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocukların eğitime katılması için ne gibi çalışmalar yapılmaktadır ve eğitim planlaması nasıl yapılmaktadır?
 - Peki bu süreçte hafif düzeyde özel gereksinimi çocukların eğitim planlamasına ilişkin zorluklar ve çözüm önerileri nelerdir?

Uygulama

15. Hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocuklara sunulan bakım sürecinde (uygulama sürecinde) süreç nasıl işlemektedir?
 - Peki farklı düzeyde özel gereksinimi olan çocuklara yönelik (gelişim özellikleri ve ihtiyaçlarına göre duyarlı) özelleşen uygulamalar var mı? (Varsa prosedürü belirleyen bir belge, sistem vb. var mı?)
16. Hafif düzeyde özel gereksinimi olan ve olmayan çocuklara ilişkin kaynaştırma çalışmalarınız nelerdir?
 - Bu sürece ilişkin zorluklar ve çözüm önerileri nelerdir?
 - Hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocukların diğer çocuklarla aynı bakım ortamında kalmasında ne tür önlemler alınmalı?
17. Hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocukların aile temelli bakım modellerinden yararlandırılmasına ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri nelerdir?
18. Hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocuk ve ailelerine sunulan hizmetlerin kalitelerinin artırılması için kurumumuzda iyi uygulamalar ve/veya projeler yapılmakta mıdır?
 - Evet () Hayır ()
 - Evet ise kısaca açıklayınız:

Personel

19. Hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocuğun danışmanı/grup sorumlusu olunması halinde mevcut iş akışının ve yükünün değişimi nasıl olmaktadır?
 - Peki sürecin daha iyi işleyebilmesi için hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocuklarla çalışan meslek elemanları hangi konularda eğitim almış ya da alacak olmalı?
 - Bir personel sorumluluğunda en fazla/en az kaç çocuk olmasını önerirsiniz?

Fiziksel Yapı

20. Kurumun fiziksel yapısı erişilebilirlik açısından nasıl değerlendirilmektedir?
 - Peki, oda planlaması ve kurum içi aktiviteler bunlar dikkate alınarak mı yapılmaktadır?

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Elinizde bir sihirli değnek olsa (Bakan, daire başkanı olsanız veya sihirli değnek), bir engelle sahip çocuklar ve tüm çocuklara yönelik ne gibi değişiklikler yapardınız?

Bakım Personeli için Görüşme Soruları

1. Cinsiyet: K () E ()
2. Yaşınız:
3. Medeni durum: Evli () Bekar ()
4. Eğitim düzeyiniz: Lise () Lisans () Lisansüstü ()
5. Lisans dereceniz hangi alandadır?
6. Mesleğiniz:
7. Bu kuruluşta çalışma süreniz (... yıl ... ay):
8. Çocuk alanında ne kadar süredir çalışıyorsunuz (... yıl ... ay):
9. Hafif düzeyde özel gereksinimi olan/engelli çocuklarla çalışma deneyiminiz var mı? Evet () Hayır ()
10. Hafif düzeyde özel gereksinimi olan/engelli çocuklara bakım sunmakla ilgili bir eğitim aldınız mı?
 - Evet () Hayır ()
 - Evet ise açıklayınız.....

Planlama

11. Kuruluşa kabulü yapılan özel gereksinimli çocuklara yönelik planlama nasıl yapılmaktadır?
 - Peki bu planlamada kaynaştırmaya yönelik yaşadığınız zorluklar ve bunlara ilişkin çözüm önerileri nelerdir?

Uygulama

12. Hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocuklara sunulan bakım sürecinde yaşanan zorluklar ve çözüm önerileriniz nelerdir?
13. Hafif düzeyde özel gereksinimi olan ve olmayan çocuklara ilişkin kaynaştırma çalışmalarınız nelerdir?
 - Bu sürece ilişkin zorluklar ve çözüm önerileri nelerdir?
 - Hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocukların diğer çocuklarla aynı bakım ortamında kalmasında ne tür önlemler alınmalı?

Personel

14. Hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocuktan sorumlu bakım personeli olunması halinde mevcut iş akışının ve yükünün değişimi nasıl olmaktadır?
 - Peki sürecin daha iyi işleyebilmesi için hafif düzeyde özel gereksinimi olan çocuklarla çalışan bakım personelinin hangi konularda eğitim alması gerekmektedir?
 - Bir bakım personeli sorumluluğunda en fazla/en az kaç çocuk olmasını önerirsiniz?

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Fiziksel Yapı

15. Kurumun fiziksel yapısı erişilebilirlik açısından nasıl değerlendirilmektedir?

- Peki, oda planlaması ve kurum içi aktiviteler bunlar dikkate alınarak mı yapılmaktadır?
- Elinizde bir sihirli değnek olsa (Bakan, daire başkanı olsanız veya sihirli değnek), bir engele sahip çocuklar ve tüm çocuklara yönelik ne gibi değişiklikler yapardınız?

Görüşmecı Notları

- Kuruluşun fiziksel yapısı nasıldı?
- İdarecilere ilişkin yukarıda yer vermediğiniz gözlemleriniz nelerdir?
- Bakım personeline ilişkin yukarıda yer vermediğiniz gözlemleriniz nelerdir?
- Meslek elemanlarına ilişkin yukarıda yer vermediğiniz gözlemleriniz nelerdir?
- Engeli olmayan çocuğa ilişkin yukarıda yer vermediğiniz gözlemleriniz nelerdir?
- Engeli olan çocuğa ilişkin yukarıda yer vermediğiniz gözlemleriniz nelerdir?

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

KAYNAKÇA

American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. American Psychiatric Association. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>

American Association on Intellectual and Developmental Disabilities. (2022). Defining criteria for intellectual disability. AAIDD Silver Spring, MD, USA.

Aras, M., Ağır, H., & Çalık, Y. (2022). Nörorehabilitasyon. Akademisyen Kitabevi.

Butterworth, G. (2014). Principles of developmental psychology: An introduction. Psychology Press.

Choudhury, A. (2020). Trauma-Informed Care in the Childcare and Family Placement Process: Miracle Foundation's Approach Within Alternative Care in India. Institutionalised Children Explorations and Beyond, 7(1), 65–73. <https://doi.org/10.1177/2349300319894446>

Cohen, N. J. (2001). Language impairment and psychopathology in infants, children, and adolescents (Vol. 45). Sage.

Conradi, L., & Wilson, C. (2010). Managing traumatized children: A trauma systems perspective. Current Opinion in Pediatrics, 22(5), 621–625.

Creswell Báez, J., Lichlyter-Klein, M. K. "Wren," & O'Connell, M. (2023). Trauma-Informed Care. In Social Work. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/obo/9780195389678-0323>

Cross, M. (2011). Children with social, emotional and behavioural difficulties and communication problems: There is always a reason. Jessica Kingsley Publishers.

Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama Ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=39704&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

Day, D., Elgie, S., & Robinson, C. (2022). Assessing social and emotional difficulties of children in residential care settings: A systematic review of strengths-based measures. *Scottish Journal of Residential Child Care*, 21(1).

Denton, R., Frogley, C., Jackson, S., John, M., & Querstret, D. (2016). The Assessment of Developmental Trauma in Children and Adolescents: A Systematic Review. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*. <https://doi.org/10.1177/1359104516631607>

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Falsaperla, R., Sciuto, S., Gioè, D., Sciuto, L., Pisani, F., Pavone, P., & Ruggieri, M. (2021). Mild Hypoxic–Ischemic Encephalopathy: Can Neurophysiological Monitoring Predict Unfavorable Neurological Outcome? A Systematic Review and Meta-Analysis. *American Journal of Perinatology*. <https://doi.org/10.1055/s-0041-1736593>

Girotra, S., Spertus, J. A., Li, Y., Berg, R. A., Nadkarni, V., & Chan, P. S. (2013). Survival Trends in Pediatric in-Hospital Cardiac Arrests. *Circulation Cardiovascular Quality and Outcomes*. <https://doi.org/10.1161/circoutcomes.112.967968>

International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD) 10.

Khan, N. Z., Ferdous, S., Mahbub, M., Mobarak, R., Parveen, M., Mont, D., & Durkin, M. (2012). The Impact of Maternal and Household Characteristics on Childhood Impairments and Disabilities in Bangladesh. *Bangladesh Journal of Child Health*, 35(2), 41–48. <https://doi.org/10.3329/bjch.v35i2.10353>

Kumandaş, S., & Canpolat, M. (2022). Temel Pediatrik Nöroloji: Tanı ve Tedavi-3. Cilt. Akademisyen Kitabevi.

Lehman, T. J. A. (2004). It's not just growing pains: a guide to childhood muscle, bone, and joint pain, rheumatic diseases, and the latest treatments. Oxford University Press.

Levenson, J. (2020). Translating Trauma-Informed Principles into Social Work Practice. *Social Work*, 65(3), 288–298. <https://doi.org/10.1093/sw/swaa020>

Margalit, M. (2012). Loneliness among children with special needs: Theory, research, coping, and intervention. Springer Science & Business Media.

Pirpiris, M., Gates, P. E., McCarthy, J. J., D'Astous, J., Tylkowski, C., Sanders, J. O., Dorey, F., Ostendorff, S., Robles, G., Caron, C., & Otsuka, N. Y. (2006). Function and Well-Being in Ambulatory Children With Cerebral Palsy. *Journal of Pediatric Orthopaedics*. <https://doi.org/10.1097/01.bpo.0000191553.26574.27>

Rhoad-Drogalis, A., & Justice, L. M. (2019). Is the Proportion of Children With Disabilities in Inclusive Preschool Programs Associated With Children's Achievement? *Journal of Early Intervention*. <https://doi.org/10.1177/1053815119873100>

Shree, A., & Shukla, P. C. (2016). Intellectual Disability: Definition, classification, causes and characteristics. *Learning Community-An International Journal of Educational and Social Development*, 7(1), 9. <https://doi.org/10.5958/2231-458X.2016.00002.6>

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Sun, Y., Blewitt, C., Minson, V., Bajayo, R., Cameron, L., & Skouteris, H. (2024). Trauma-informed Interventions in Early Childhood Education and Care Settings: A Scoping Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(1), 648–662. <https://doi.org/10.1177/15248380231162967>

Williams, A., & McCann, J. (2006). Care planning for looked after children: A toolkit for practitioners. London, National Children's Bureau, Also Available Online at [www. Neb. Org. Uk/Careplanning/Index, Html.](http://www.neb.org.uk/careplanning/index.html)

"Bu belge Avrupa Birliği mali desteği ile oluşturulmuştur. Bu yayının iğeriğinden yalnızca WEglobal liderliğindeki konsorsiyum sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmemaktadır."